

Szakdolgozat

Czinege Anna Viktória

2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Szent István Campus
Állattenyésztési Tudományok Intézet
Lótenyésztő, lovassport szervező agrármérnök
alapképzési szak

**A LIPICAI LÓ GÉNÁLLOMÁNY MEGŐRZÉSE,
TENYÉSZTÉSE ÉS DÍJLOVAGLÁSBAN NYÚJTOTT
TELJESÍTMÉNYE**

Belső konzulens: Abayné Dr. Hamar Enikő
egyetemi docens

Belső konzulens
intézete/tanszéke: Állattenyésztés-Technológiai
És Állatjóléti Tanszék

Készítette: Czinege Anna Viktória

Gödöllő
2024

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	3
2. Témafelvetés	4
3. Szakirodalmi áttekintés	5
3.1 A lipicai fajtatörténet ismertetése	5
3.1.1 A fajta születése.....	5
3.1.2 Háború okozta vándorlás	6
3.2 Lipicaiak Magyarországon	7
3.2.1 Mezőhegyes.....	7
3.2.2 Fogaras	7
3.2.3 Bábolna.....	8
3.2.4 Szilvásvárad	8
3.3 Fajta jellemzők, tulajdonságok	9
3.3.1 Küllem.....	9
3.3.2 Méretek.....	10
3.3.3 Színe	10
3.3.4 Mozgás	10
3.3.5 Értékmérő tulajdonságok, felhasználás	10
3.4 Törzsmének bemutatása	11
3.4.1 Klasszikus törzsmének.....	11
3.4.2 Nem klasszikus törzsmének.....	12
3.5 Kancacsaládok	14
4. Genetikai szerkezet	17
4.1 A különböző vérhányadok fajtára gyakorolt hatása.....	18
5. A fajta tenyésztése, fenntartása	20
5.1 Tenyésztési eljárások.....	20
5.2 Termékenyítési eljárások.....	21
5.3 Állami lipicai tenyészetek Európában	23
5.4 Lipicai árverések Magyarországon.....	29
6. Anyag és módszer	30
7. A lipicai fajta teljesítménye díjlovas szakágban	31

8. Eredmények.....	45
9. Következtetések, javaslatok	46
10. Összefoglalás.....	47
11. Köszönet nyilvánítás	48
Irodalom jegyzék, linkgyűjtemény.....	49
Ábra- és táblázatjegyzék.....	52
Nyilatkozatok	53

1. Bevezetés

***„De magyar vagyok, s a magyar lóra termett,
Magyarnak teremt az Isten, lovat, nyerget!”***

Petőfi Sándor

Az ember és a ló kapcsolata több ezer évre nyúlik vissza, mélyen beágyazódva történelmünk és kultúránk szövetébe. A ló házasítása nemcsak az emberek életmódját változtatta meg, hanem a gazdasági, társadalmi és katonai fejlődést is alapvetően befolyásolta. A lónak, mint hátas- és ígásállatnak, kulcsfontosságú szerepe volt a közösségek terjeszkedésében, a kereskedelmi utak kialakításában és a hadviselésben is. Az ősidők óta jelenlévő szoros kapcsolat ember és ló között nem csupán az állat gyakorlati hasznosítására korlátozódott, hanem szimbolikus, művészeti és vallási jelentőséget is hordozott. A ló az erőt, a kitartást és a hűséget testesítette meg különböző kultúrákban és az emberi társadalmakban, ezek az értékek máig megjelennek.

A lóval való együttműködés idővel az emberi kultúra szerves részévé vált. Lovas civilizációk emelkedtek fel; a nomád lovas népektől kezdve az európai lovasrendekig, melyek meghatározták a harcászat és a társadalmi struktúra fejlődését. A lovak szerepe azonban a mezőgazdaság és a közlekedés forradalmában sem elhanyagolható, hiszen a föld hatékonyabb megművelése, a nagyobb távolságok megtétele, a nehezebb rakományok szállítása ezen nemes állatok segítségével nem mehetett volna végbe. Idővel a ló egyfajta társadalmi státusz szimbólummá vált, különösen a nemesség körében, akik nemcsak a lovak tartásával és gondozásával, de gyakran tenyésztésükkel is kiemelkedtek.

Ebben a történelmi kontextusban nyer különös jelentőséget a lipicai ló, mely nem csupán Európa legrégebbi fajtáját képviseli, de egyben a lótenyésztés egyik legikonikusabb eredménye is. A lipicai lovakat a Habsburg Birodalom idején, az 1580-as években alapították a mai szlovén területen fekvő Lipicán, és azóta is több európai ország foglalkozik a fajta fenntartásával. Ezen nemesi vérű, elegáns és intelligens lovak kiemelkedő teljesítménye különösen az ünnepélyes Spanyol Lovasiskolában nyert elismerést, de díjlovas- és fogatversenyeken is egyaránt képviselteti magát a fajta. A lipicai ló nemcsak fizikai adottságával, hanem genetikai tisztaságával és a tenyésztése iránti elkötelezettséggel vált világhírűvé. Mindezek végett a fajta nemzeti és kulturális értékek képviselője mellett a magas szintű lótenyésztés egyik jelképe, melyet a tenyésztő országok kötelessége fenntartani.

2. Téma felvetés

A lipicai fajta ma már kissé hátrányos helyzetben van a XXI. századi -legfőképpen a német, holland, francia tenyésztésű- sportlovakhoz képest. 400 év alatt tagadhatatlanul csodálatra méltó, hogy a fajta meg tudta őrizni különböző típusait, tulajdonságait genealógiai vonalain keresztül. Azonban az idők változnak, így például maga a termékenyítési módszerek rohamosan fejlődnek, újabb és újabb technológiák jelennek meg, amik évről évre reformálják a lótenyésztést. Szinte kivétel nélkül minden szakágban változtatások kerültek bevezetésre a versenyeket illetően. Az FEI (Nemzetközi Lovassport Szövetség) megalakulása óta a versenyek egyre modernizáltabbá válnak, a szövetség törekszik a minél biztonságosabb, de ugyanakkor izgalmas és kompetitív versenyek megtervezésében. A piac is egy rendkívül meghatározó tényező. Aki lovat szeretne venni szakágtól és használatától függetlenül szeretne egy jó készségű, jó mozgású, megfelelő temperamentumú társat találni.

Szakedolgozatom célja átfogóan ismertetni a fajta történelmi, genetikai és tenyésztési hátterét, milyen lehetőségek vannak ma a génmegőrzésre, valamint megvizsgálni milyen eredményeket érnek el különböző szintű díjlovas versenyeken.

3. Szakirodalmi áttekintés

3.1 A lipicai fajtatörténet ismertetése

3.1.1 A fajta születése

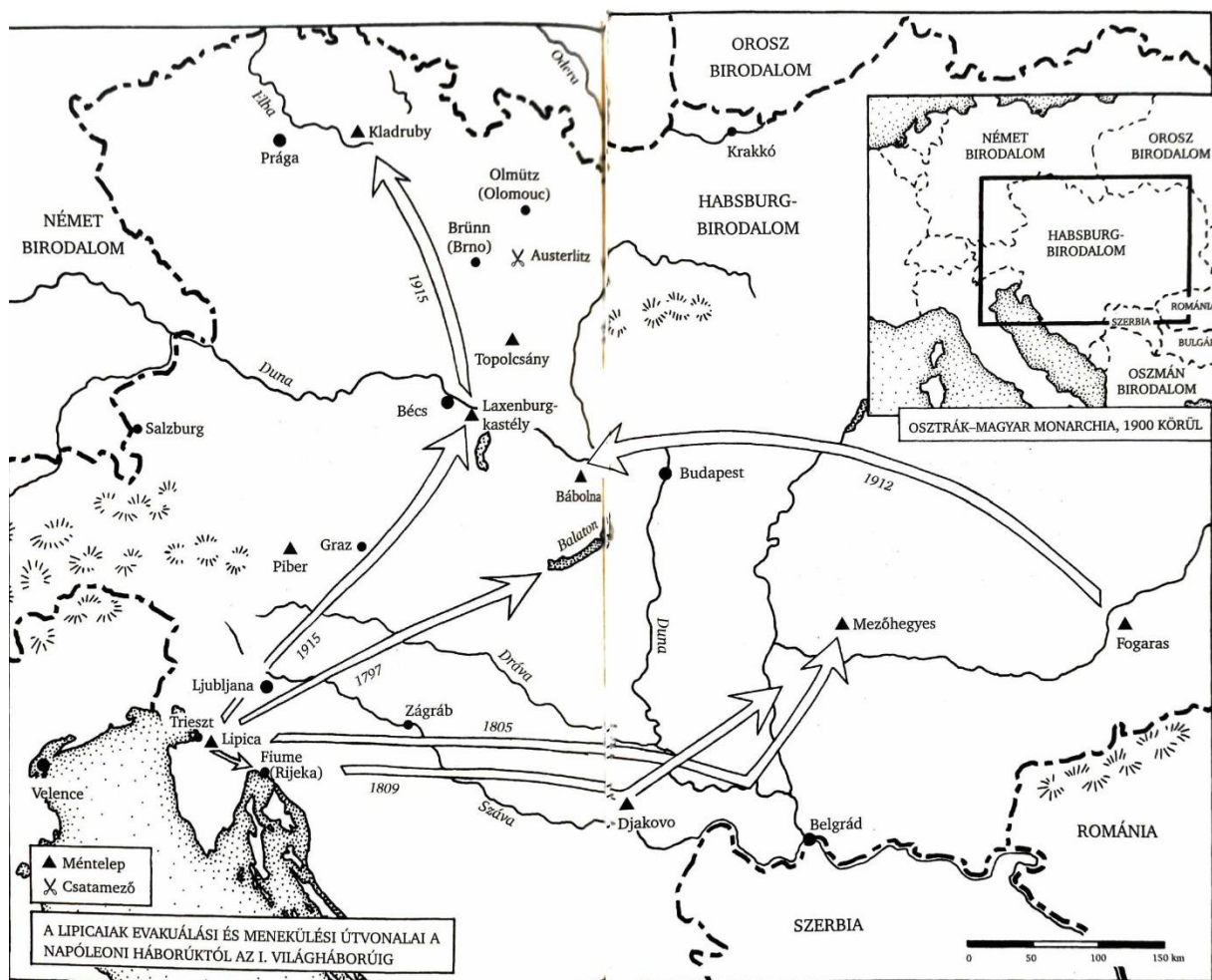
A lipicai fajta születési helye a szlovén-olasz határtól nem messze található Lipizza (ma Lipica) településhez kötődik. Eme vidéken korábbi feljegyzések szerint a rómaiak ún. karszt lovakat tartottak, melyek tenyésztését Aquileából irányították. Terepviszonyait tekintve köves, kietlen, Karszt-tetőként írható le a terület. A 16.században I.Ferdinánd osztrák császár fia, II. Károly főherceg jutott hozzá a tartományhoz apja öröksége által. A herceg rezidenciájára Trieszt helytartója érkezett jelentéstételre 1576-ban. 1580. május 19-én megszületett a döntés az udvari ménes megalapításáról. Az akkoriban megfogalmazott tenyészcél így szólt: **„...itt a legjobb lovakat tenyészék, melyek a császári udvar számára lesznek elővezetve. Ezek a legkiválóbb és legtűrőképesebb lovak legyenek. Kemény és köves talajon járjanak, ott, ahol kevés fű nől.”** A tenyésztői munka megindulásával a kietlen vidéket úgy alakították, hogy az állatok tartására megfelelő legyen. Először a legelőket alakították ki, később a ménes vezetője Franz Junko istállókat épített az új jövevények számára. A tenyésztői munka 9 ménnel és 24 kancával kezdetét vette. A tenyésztők a lipicai fajtakialakításban legnagyobb vérhányadban a spanyol lovakat alkalmazták. Évek elteltével, a ménes irányítói Európa-szerte kutattak a kiemelkedő egyedek után, melyek alkalmasak lehetnek a nemes vérvonal örökítésére (Tóth – Várady, 1980).

1. kép: Johann Georg Hamilton - A császári ménes a lipicai lovakkal, 1727, olajfestmény Forrás: <https://www.meisterdrucke.uk/fine-art-prints/Johann-Georg-Hamilton/85334/The-Imperial-Stud-with-Lipizzaner-Horses.html>

3.1.2 Háború okozta vándorlás

1797-ben francia hadsereg elől Magyarországra menekítették a ménest, a hadsereg az istállókat felgyújtották, lerombolták, az iratokat megsemmisítették. A menekülési útvonalak (1.ábra) először Székesfehérvárra, majd a veszteség nélküli visszatérés után 1805-ben a horvátországi Đakovoba kényszerült a ménes, ahol visszatérésük előtt három mén és pár kanca tenyésztésbe vezetésével létesült a ma is színvonalasan működő Đakovo-i Állami Ménés. Az újabb menekülési cél Mezőhegyes volt. Itt már a ménes komoly veszteségeket szenvedett. A kancákban nagymennyiségű stressz sok vetéléshez vezetett, emellett a lovak küllemi jellegei is csaknem teljesen átalakultak. 1815-ben az állomány nagy része visszakerült Lipicára, azonban a ménes egy része hazánkban maradt, így kezdődött a fajta magyarországi tenyésztése. (Brem 2013; Tóth – Várady, 1980)

1. ábra: A lipicai állomány menekülési útvonala a háborúk alatt. (Forrás: Westerman- Lipicai a legenda, 2014) 17-18.p.

3.2 Lipicaiak Magyarországon

3.2.1 Mezőhegyes

A sok megrázkódtatáson átesett állomány végre megpihenhetett az „állattenyésztés Mekkájában”, Mezőhegyesen, amely humuszban gazdag talaján csaknem hat évig élt a fajta. Sajnos a vándorlás okozta stressz miatt a 110 anyakancából 27 elvetélt (Tóth – Várady, 1980). Idővel a mezőhegyesi tartózkodás pozitív vitalitást váltott ki a ménesben, többek között a gazdag ásványi anyagtartalmú fűnek köszönhetően. 1815-ben az állomány visszaindulni kívánt. A karszti, kis lovak helyett egy tekintélyesebb, rámásabb, jól izmolt, de akciós mozgását megtartó típussá alakult a fajta. Nagyrészt ezek a típusú lovak ott is maradtak a felduzzadt létszám miatt. Ezeket az egyedeket Mezőhegyesen külön ménesben tisztavérű lipicaiakként tenyésztették tovább. 1815-ben az olyan híres hazai lófajták, mint a nóniusz, a furioso-north star és a gidrán még ismeretlenek voltak, a lipicai viszont már ekkor európai szintű elismerésben részesült, így az akkori osztrák ménesparancsnok nagyszerű tenyésztői érzékkel gyökeresítette Mezőhegyesen a lipicai fajtát. (Brem, 2013; Tóth – Várady, 1980)

3.2.2 Fogaras

1874-ben -összesen 137 egyeddel- megkezdődött a fogarasi telephelyre való költözés, 71 anyakancával, csikóikkal és hat törzsménnel (egy Plútó; egy Conversano; egy Favory; egy Incitato; két Maestoso). Alsószombatfalván alakult meg a Magyar Királyi Fogarasi Ménés, itt az anyakancák és a törzsmének, választott csikók Alsóucsára, két-hároméves csikók Felsővenicára kerültek. A 3000 méter magas hegyvidéken a mai szilvásvárad tartáshoz hasonlóan hajtották ki a lovakat a havasi legelőre évszaktól függetlenül, mely természeti adottságait tekintve hasonlított a lipicai Trieszti szülőházájára, így egy ideális körülményt teremtve a ménesnek (Tóth – Várady, 1980; Tenyésztési program pdf, 2017). 1880-ban az anyakancák száma öt év alatti periódusban 80-ról 101 egyedre növekedett. Korábbi feljegyzések alapján, viszont az ingoványos terepviszonyok nagymértékben kezdték csökkenteni a marmagasságot, valamint gyakorivá vált a lovaknál a havi vakság is. A ménest 1912-ben Bábolnára helyezték, 22 db kanca és 3 db mén maradt a fogarasi telepen, melyek minőségi módon alapozták meg a romániai tenyészetet (Rácz, 2014).

3.2.3 Bábolna

1912-ben a II. balkáni háború kitörése után, a Földművelésügyi Minisztérium a fogarasi ménest a Magyar Királyi Bábolnai Ménes állományba szervezte be. A ménes nem került rossz kezekbe, hiszen Bábolnán kiváló lóhoz értő, tenyésztők és szorgalmas katonai tisztek sokasága gondoskodott róluk. Így bár az állomány, a fajta alakulásának számára mondhatni kedvezőtlen terepre került, -síkvidéki, homokos talaj- a fajta jellege bábolnai tartózkodási ideje alatt szinte semmit nem változott (Tenyésztési program pdf, 2017). A ménes parancsnoka ekkor Petkó-Szandtner Tibor volt, aki számos európai rangosabb fogatversenyen lipicai fogatokkal indult és győzelmeket ért el. Európa először itt ismerte meg a magyar lipicait, mivel az arab ménes mellett a lipicai ménest is kiemelten mutatták államfői, miniszteri fogadásokkor. Az Örkénytábori Lovagló-és Hajtótanárképző Iskola keretében alakult meg a magyar Spanyol lovasiskola (1933-ban), amely lipicai fajtából öt herélttel és kettő ménnel indult. Ez a szám később növekedett – 1938-ban már 22 ménnel dolgoztak. A dunántúli harcok idején a bábolnai ménes állományának a felét Bergstettenbe telepítették. 1945. október 7.-én 23 mént és 28 anyakancát az amerikai csapatok elvittek. A többiek 1948. februárjában érkeztek vissza Bábolna Állami Gazdaságába, ahol immár, mint mezőgazdasági igáslovakként épültek be a termelésbe (Tóth – Várady, 1980). Itt mindenekelőtt szeretnék röviden kitérni Petkó-Szandtner Tibor nagyszerű tenyésztési munkásságára, mind a lipicai ménest, mind pedig az arab ménest illetően. Dr. Bartos Ádám tanárúr színvonalas előadásaiból, és a Bábolnán teljesített gyakorlatomon volt szerencsém tanulni, a magyar lótenyésztés megmentőjéről, akinek sikerült mintegy kétszáz egyedet megmentenie a háború borzalmaitól, majd sértetlenül visszajuttatni őket Magyarországra. Német kapcsolatai miatt "háborús bűnösneként" bélyegezve már nem térhetett vissza szeretett hazájába. 1961-ben halt meg, az egyiptomi királyi ménesvezetőjeként.

3.2.4 Szilvásvár

A második világháború után (1950-1952) 70 db anyakancát csikókkal együtt a Bükk hegységben található Csipkés-kútra költöztették. 1961-re a teljes bábolnai állomány Szilvásvárra került. A Szilvásvári Törzstenyésztő Állami Gazdaság kizárólagos feladata volt a lipicai lovak minőségi tenyésztése. A hegyi mikroklíma a fajta trieszti hazáját idézve vált immár végleges magyarországi otthonává (Tóth – Várady, 1980; Rácz, 2014).

3.3 Fajta jellemzők, tulajdonságok

3.3.1 Küllem

A kiemelt szakértelemmel végzett tenyésztési munkák bizonyosága, hogy a lipicai fajta, napjainkban is meg tudta őrizni az alapító okiratban megfogalmazott tulajdonságait. Mócsy és Mócsy, (1921) „Lipicai fajtához.” című fejezetben papírra vetették a fajtára jellemző küllemi tulajdonságokat. 156 cm magas, erős, öblös, kissé rövid mar és hátvonal, féldinnye alakú far, kifogástalan végtagok jellemezték a lipicaiakat.

Tóth és Várady (1980) által leírt szakirodalomban az udvari ménesben a 6 klasszikus alapító törzsmén örökítő anyagainak felhasználásával, valamint gondos és következetes tenyésztési munka eredményeként jöttek létre a tetszetős, jellegzetes küllemű szürke lovak, melyek marmagassága 156-167 cm között mozgott. Kemény, edzett szervezetű, jóindulatú tanulékony lovakként jellemezték őket. A törzsek jellemzését az *1.táblázat (lásd: 3.4 Törzsmének bemutatása fejezet)* szemléletei.

Mihók és Pataki (2003) szerint a fajta változatlan tenyésziránya és hosszú múltját tekintve, küllemében egy kifejezetten szilárd, habár országoként egyes fenotípusos tulajdonságaiban eltérhet. Tenyésztése, zárt törzskönyvű, különösen nagyértékű a fajtatisztasága.

Jelenleg a Lipicai Lótenyésztők Országos Szövetségének tenyésztési programjában az alábbi értékek kerültek meghatározásra 2017-ben: A fajtára jellemző az úgynevezett „kosfej”, amely azonban nem durva vagy túlzottan ívelt, hanem inkább enyhén görbülő vagy egyenes profillal rendelkezik (Tenyésztési program pdf, 2017). A kosfejnek a durvasága törzsménenként eltérő, jellemzően erős kosfejjel rendelkező mének: Conversano, Maestoso, Favory (Mihók – Pataki, 2003). Nagy, élénk szemek a fej viszonylag alacsonyan tűzött, a nyak ívelt, izmos és magas illesztésű, ennek köszönhetően a maron átível az erős izomzat, így a mar vonala kissé elmosódik. A hát közepes hosszúságú, széles és jól izmolt, bár néha kissé puha. Az ágyék hosszú, széles, erős és jól izmolt, a testfelépítés erősen összefüggő. A far kifejezetten széles és jól izmolt, formája alma vagy dinnye alakú, vízszintesen elhelyezkedő. Igás és hintós használatának megfelelően a szügy széles és erősen izmolt. A mellkas inkább dongás, mint mély, ami a lapocka meredekségét eredményezi. A felkar és az alkar szintén gazdagon izmolt (Tenyésztési program pdf, 2017). Lábai tiszták, szikarak, erős csontozatúak, viszont előfordulhat a hátsó lábainak kardos állása, valamint meredek csüd mind az első és hátulsó végtagokon (Mihók – Pataki, 2003).

3.3.2 Méretek

Marmagasság bottal: 152-162 cm, szalaggal: 163-171 cm

Övméret: 185-197 cm, szár-körméret: 21- 23 cm

3.3.3 Színe

Általában szürke, de előfordulhat fekete vagy pej színű egyed is, nagyritkán sárga. Egyéb színváltozat nem elfogadott a fajtában

3.3.4 Mozgás

Mozgása akciós, nem kifejezetten térélelő.

3.3.5 Értékmérő tulajdonságok, felhasználás

Nagymértékben kiegyensúlyozott és remek munkahasználati tulajdonságokkal bír. Emellett engedelmes, tanulékony, egyben kemény, ellenálló. Intelligenciája felülteljesíti valamennyi fajtáét (Ernst – Fehér – Ócsag, 1988). Mozgását és kialakítását tekintve elsődlegesen fogatlóként hasznosítják, fogatsportban a mai napig népszerű, díjlovagló szakágban, lovasbemutatókon kiemelt szereppel rendelkezik (Tenyésztési program pdf, 2017). Véleményem szerint az alábbi fedezőmén (3.kép) remekül reprezentálja az ideális küllemet a fajtában.

2. kép: 5670 Favory XXVIII-26 (XXIX.tm) 2024, (Forrás: <https://www.menesgazdasag.hu/hu/lofajtaink/orokbefogadhato-lovak/orokbefogadhato-menek/6398-tulipan-viii-27-ix-tm.html>)

3.4 Törzsmének bemutatása

3.4.1 Klasszikus törzsmének (Tóth–Várady 1980; Katona, 2022)

Pluto (született: 1765-ben) törzsjele **P**; anyajele $\sim$

A legelső törzsalapító mén, aki Dániából érkezett Lipicára 1772-ben 5 spanyol kanca társaságában. A mén erős spanyol vérhányada nem is csoda, hiszen fredericksborgi dán udvari ménésben nevelkedett. A szürke Pluto Senior törzse mai napig fennmaradt.

Conversano (született: 1767-ben) törzsjele **C**; anyajele $\odot$

1774-ben került Lipicára, Kaunitz herceg menéséből Conversano Senior, aki 7 évesen, második törzsalapítóként érkezett Nápolyból. A csaknem kizárólagos szürke színű állományba új színeként vitte be az ő gyönyörű, bogárfekete színét. Élénkségével, tüneményes mozgásával és jó kondíciójával nyerte meg a vásárlói bizottság szívét.

Favory (született: 1779-ben) törzsjele **F**; anyajele $\square$

A fakó Favory 4 éves korában került Lipicára 1783-ban, a csehországi Kladrubból. Favory Senior alapította meg az egyik legkiválóbb, legteljesítőképesebb törzset a fajtában, ami mindmáig fennmaradt. Tömegnövelés céljából később több tenyészegyed is került az állományba a kladrubi ménesből.

Maestoso (született: 1773-ban) törzsjele **M**; anyajele $\ddagger$

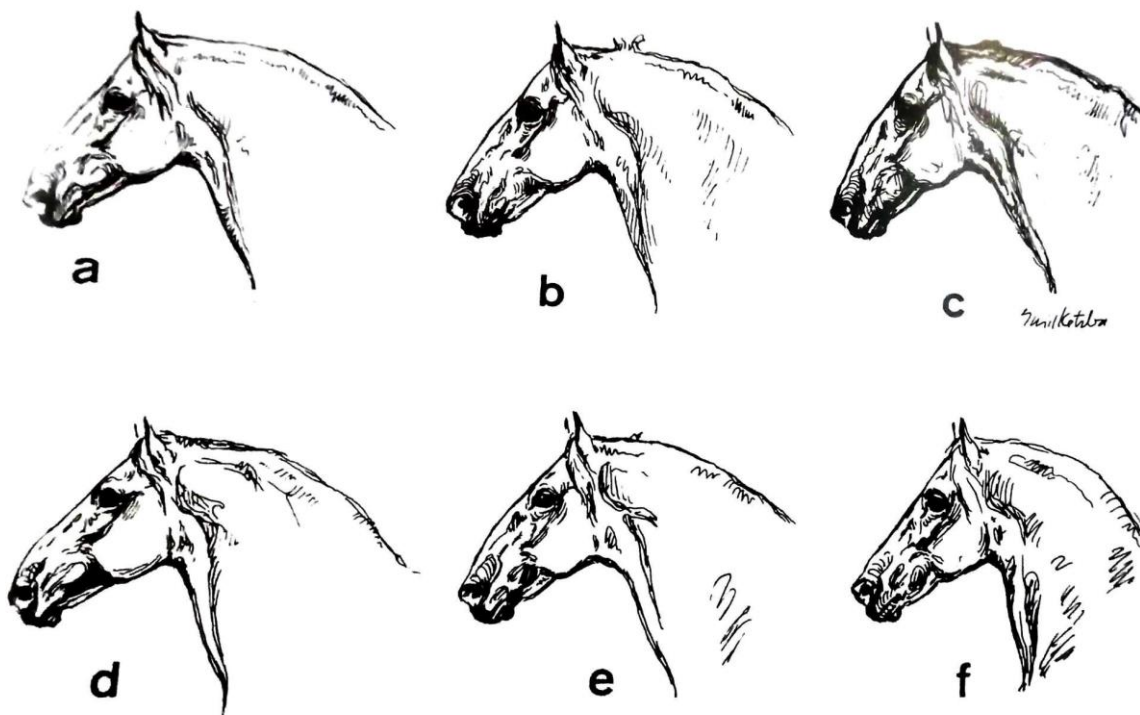
Favoryval egyidőben érkezett és került Lipicán felállításra (1783) a szintén kladrubi ménesből, eredeti spanyol vérvonalt képviselő Maestoso. A 10 éves mén remek küllemét és mozgását pozitívan örökölte tovább utódaiban. Erős törzse mindmáig fennmaradt.

Neapolitano (született: 1770-ben) törzsjele **N**; anyajele $\times$

1783-ban harmadikként nyereg alatt tette meg hosszú útját Nápolyból Lipicára Neapolitano, aki egy nagyon különleges 13 éves mén volt. Egyediségét nem csak jó tartása, remek mozgása, figyelmessége igazolta, hanem a pej színe, mely újabb színváltozatot vezetett be a szürke állományba. Terebélyes erős törzse a mai napig fennmaradt.

Siglavy (született: 1811-ben) törzsjele **S**; anyajele $\triangle$

A Schwarzenberg herceg tenyészetéből származó Siglavy 1816-ban vezette be az arab vért a lipicai fajtába. Az alig 150 cm magas mén átütő örökítése erős törzset eredményezett.

2. ábra: A klasszikus törzsmének 1900 körül, a Pluto, b Neapolitano, c Conversano, d Maestoso, e Favory, f Siglavy (Brem- A lipicai ló a tudomány tükrében, 2013) 54.p.

Méntörzs	Fejalakulás	Nyakalakulás	Hát	Egyéb
Pluto	egyenes fej, az arc-orri rész ívelt	erős, magasan illesztett	különösen hosszú	hajlamos a hajlott hátra
Conversano	homlok részen ívelt	finom, kevésbé magasan illesztett	inkább rövid	
Favory	a homlok-orrhát alig ívelt, esetleg az arc-orri lehet az	finom, kevésbé magasan illesztett	inkább rövid	kisebb ráamájú, de jó felépítésű lovak
Neapolitano	durva fej, egészen ívelt	erős, magasan illesztett	inkább rövid	kisebb ráamájú, de jó felépítésű lovak
Maestoso	a homlok-orrhát alig ívelt, esetleg az arc-orri lehet az	közepesen nehéz, magasan illesztett	közepesen hosszú	
Siglavy	egyenes fej	finomabb, vékonyabb, hosszú és kinyújtott	rövid	

1. táblázat: A klasszikus törzsmének küllemi jellemzői (Brem- A lipicai ló a tudomány tükrében ,2013) 54.p.

3.4.2 Nem klasszikus törzsmének

A fent említett 6 klasszikus alapító törzsmének (2.ábra) mellett 2 magyar tenyésztésű méntörzs is helyet kap. Ezt a két genealógiai vonalat még ma sem ismerik el sok helyen, kimondottan ritkán lehet találkozni ezekkel a vérvonalakkal (Lámfalusy, 2012).

Incitato (született: 1810-ben) törzsjele **I**; anyajele $\cup$

Már 3 éves korában tenyésztésbe állított Incitato szülei, az eredeti spanyol vérű Curioso és Capelano voltak, akiket gróf Bethlen Pál vásárolt saját erdélyi tenyészetébe 1802-ben. Incitato Senior kiemelkedő tulajdonságaira felfigyelve a mezőhegyesi katonai ménes felvásárolta, ahol 1815-ben a Mezőhegyesen megmaradt lipicai kancákat fedezte. Összesen 22 törzsmén fia fedezett már külön elkülönített Incitato ménesben. Később egy Shagya VI-os kancából származó fia kapta az Incitato I-es törzsményszámot, aki Fogarason örököltette tovább a törzset (Állami Ménegazdaság Szilvásváradi közlései).

Tulipán (született: ism.) törzsjele **T**; anyajele ∇

A 19.század végén a lótenyésztésről hírest Jankovich-Bésán család Bácskán található terezováci ménesben folytatott minőségi lipicai tenyésztést. Terezovác akkori jelentőségét mi sem bizonyítja, minthogy a valamennyi ma élő Pluto az 1865-ben Terezovácon Palerma anyából ellett pej Pluto törzsméntől származik, de innen kapott életmentő vérátömlesztést a Conversano és a Neapolitano törzs is. Leginkább azonban mégis csak a Tulipán törzs kitenyésztésében közismert Terezovác neve. Jankovich József eredeti spanyol és lipicai kancákból a Favory törzsbeli Tulipán ménnel alakított ki egy friss, önálló törzset átgondolt párosítások alapján. Ezekből a párosításokból született méneket Tulipán néven állították fel törzsménnekként az állami ménesekben (Fogaras, Bábolna). Az I. világháború miatt szinte teljesen eltűnt a magyar tenyésztésből ez a vérvonal. 1970-re Szilvásváradon először jugoszláviai importból, majd 1972-re román eredetű Tulipán I mént sikerült felállítani, mely két ménre alapozódik a mai szilvásváradai Tulipán törzs (Állami Ménegazdaság Szilvásváradi közlései) (Katona, 2022). Az alábbi táblázat (2.táblázat) remekül szemlélteti a törzsek megoszlását az európai állami ménesek állományában 1997 és 1998-as időszakokban.

Mén	Összesen	N	C	M	F	P	S	I	T
Szilvásváradi	8	0	1	1	0	1	2	1	2
Lipica	19	7	2	1	3	4	2	0	0
Đakovo	14	0	1	6	2	1	2	0	2
Bethlen	4	1	0	0	0	0	2	1	0
Alsó-Szombatfalva	9	2	2	1	1	1	1	0	1
Kistapolcsány	5	2	1	1	1	0	0	0	0
Monterotondo	14	1	1	3	2	4	3	0	0
Piber/Bécs	72	11	17	6	9	7	22	0	0
Összesen	145	24	25	19	18	18	34	2	5

2. táblázat: Az 1997-ben és 1998-ban látogatott lipicai ménesek méntörzsjeleinek szerkezete, (Brem- A lipicai ló a tudomány tükrében, 2013) 66.p.

3.5 Kancacsaládok

Mint sok más fajtaban, a lipicai ló tenyésztésében is a ménvonalak mellett megfelelő genetikai értékű kancacsaládok kialakítása is szükséges a színvonalas tenyésztéshez, a teljes genetikai állományok megőrzéséhez. A fajta genetikai szerkezetét és regenerációs képességét az élő kancacsaládok száma és a populáción belüli egyensúly jellemzi, emellett a genetikai fejlődés csak akkor érhető el, ha a fajtán belüli rendszerezési egységekre alapozott ésszerű tenyésztési tevékenységet folytatnak (Kovács – Mihók, 2022).

A lipicai kancacsaládok öt csoportba oszthatók származásuk szerint:

- klasszikus kancacsaládok
- magyar kancacsaládok
- horvát kancacsaládok
- fogarasi kancacsaládok
- szlovén kancacsalád

Klasszikus kancacsaládok

A „klasszikus” elnevezés már nemcsak a 6 törzsmén elnevezésére, hanem a kancacsaládok megnevezésére is érvényes (Hop, 2013a). Kancacsaládok eredete a 18.századig visszavezethető, melyek közül három (Sardinia, Spadiglia, Argentina) közvetlenül Lipicáról származik, nyolc (Africa, Alerina, Bradamanta, Engländeria, Europa, Deflorata, Capriola, Rava) a császári, udvari ménesből, Kladrubból, valamint kettő (Fistula, Famosa) kopcsányi császári udvari ménesből eredeztethetők. Ezen felül négy arab jellegű kancacsalád (Gidrane, Djebrin, Mercurio, Theodorosta) félig Lipicáról, félig a radautz-i katonai ménesből származnak. Egyes kancacsaládok megoszlásában jelentős különbség van a ménesek között. A piberi ménes rendelkezik a legnagyobb kancaállománnyal, 14 klasszikus családból, összesen 63 kancával – a családon belül a kancák legnagyobb koncentrációja is a piberi ménesben tapasztalható –, majd a Monterotondo szintén 14 klasszikus kancacsaládból 44 kancával, ezt követi Lipica 15 klasszikus kancacsaládból 35 kancával, a kistapolcsányi ménes pedig 9 klasszikus kancacsaládból 35 kancájával. A szilvásvárad Állami Ménés gazdagság egy kancával rendelkezik a Deflorata nevű családból (Druml, 2013b).

Horvát kancacsaládok

Horvátország lipicai lótenyésztését több különálló ménes jellemzi, melyekből a legjelentősebb đakovo-i ménes kancacsaládjai nagyrészt a 19.századi magánménesekből eredeztethetők. Négy

kancacsalád eredete Eltz gróf vukovar-i ménésében található Rendes, Hamad Flora (a bábolnai katonai ménésből ered, alapító kancája Flora 1906-ban született arab telivér a vukovári ménésben) Eljen, Miss Wood, de Jankovic gróf terezovác-i ménéséből is kettő kancacsalád, Traviata és Margit származtatható, akik 1960 körül kerültek Đaokovba. A đaokovi ménésből egyetlen kancacsalád eredeztethető 1905-ben létrejött Munja (Druml, 2013b). Itt megjegyezném, hogy a szakirodalomban feltüntetett táblázatban szerepel egy 1898-ban Daruvárban alakult Mima nevű család is, melyről főbb kifejtés a szövegben nem található.

A többi hat horvát eredetű kancacsaládot (Fruska, Alka, Karolina, Anemone, Ercel, Czicra) nem lehetett felderíteni a dokumentumokból. A đaokov-i ménésben 5 horvát eredetű kancacsalád található, ugyanebből a ménésből 3 családot áthelyeztek Piberbe és Monterotondoba, így Piber 3 horvát kancacsaládból 9 kancával, Lipica 5 horvát eredetű kancacsaládból 26 kancával, Monterotondo 3 horvát eredetű kancacsaládból 3 kancával rendelkezik (Druml, 2013b).

Magyar kancacsaládok

A horvát kancacsaládokhoz hasonlóan a magyar eredetű kancacsaládok alapító kancáit illetően a magántenyészeteknek óriási szerepe volt. Négy kancacsalád (542 Magyar kanca, 759 Moldvai, 2064 Lepkés, 2070 Madar VI) alapító kancái 1782-1804-között születtek és a mezőhegyesi katonai ménésből eredeztethetők. Típusaikat tekintve nagyrészt keleti típusúak, de holsteini elnevezés is szerepel, import mivoltára utalva. Ennek oka, hogy abban az időben a „német típusú spanyol lóként” írták le a holsteini lovat (Druml, 2013a). Egy család Lipicáról (501 Karst Párta), két kancacsalád (2038 N. Juci; 81 M. Sostenuta) Bábolnáról eredők. A magyar kancacsaládok jelentős hányadát az ún. Pallavicini kancák teszik ki, melyek Pallavicini gróf ménéséből származnak (2214 Alpár; Pallavicini Lepke), Damar és Dinar 1923-as születésű alapító kancáktól, azonban két magyar kancacsaládot, melyek szintén Pallavicini kancák (2222 Aljas; 2004 Anczi) nem lehetett megtalálni a dokumentumokban (Druml, 2013b). Ezenkívül Eszterházy gróf ménéséből (2052 N. Szeréna), Jankovic gróf ménéséből (502 Mozsgó Perla) és Biedermann gróf ménéséből (Toplica) származnak, akik később 1950 táján kerültek a szilvásvárad állami ménésbe (Druml, 2013b, Kovács – Mihók, 2022).

A magyar kancacsaládok elszigeteltebbek populációjuk tekintetében, mivel a két piberi (2070 Madar VI, 542 Magyar Kanca) és đakovo-i (Toplica) kancacsalád kivételével semmilyen más kapcsolatban nem állnak a többi ménés kancáival. A szilvásvárad ménesgazdaságban 12 kancacsalád 59 kancáját tartják tenyésztésben (3.kép) (Druml, 2013b).

Román kancacsaládok

A romániai fogarasi ménés lóállományát nagyrészen a magyar mezőhegyesi ménés lovai alkották, de Moldvából és Alsószombatfalváról is érkeztek lovak 1874-1912-között (Kovács – Mihók, 2022). Fogarason a román állami ménés kancaállománya 1920-ban 22 császári, királyi udvari ménesi kancából és 16 köztenyésztésből származó kancából állt. 1990-ig nem lehetett betekintést nyerni a román méneskönyvekbe, így csak ettől a dátumtól kezdve lehet bármilyen dokumentumot tanulmányozni, áttekinteni. Sajnos még így is pár adat helytelenül vagy hiányosan lett feltüntetve, így 4 kancacsaládot nem sikerült azonosítani (Druml, 2013b).

Három kancacsalád (936 Erdélyi, 461 Moldvai, 410 Turtsy) a magyar mezőhegyesi ménesből származtathatók. Négy kancacsalád (48 F X-4, 5 F IV-8, 14 T-14, No 7) fogarasi ménesből erednek, egy kancacsalád (36 N-1) a piberi születésű Contensina alapító kancára, a Palmyra nevű család pedig 1870-ben Lipicán született 60 M Palmyra alapító kancára vezethető vissza.

A román kancacsaládok a magyarhoz hasonlóan erősen elszigetelt Európa többi lipicai ménesétől. A piberi ménés 4 román kancacsalád 6 kancájával, a szilvásvárad ménes 10 román kancával, a kistapolcsányi ménés 2 kancával áll tenyésztésben (Druml, 2013b).

A szlovén kancacsalád

Lipicán egy „új” kancacsalád alakult az 1914-ben született Rebekka I (Thais-ként is emlegető) alapító kanca által. A család a Vrbik nevű horvátországi arab magánménésben alakult ki, melyet a II. világháború után integrálták be a tenyésztésbe. A családot Lipicán 2 kanca képvisel (Kovács – Mihók, 2022; Druml, 2013b).

3. kép: A szilvásvárad ménes szakunk látogatásakor 2022-ben, Forrás: Saját fotó

4. Genetikai szerkezet

Nem titok hát, hogy a tenyésztésben résztvevő alapító lovak változatos genetikai állománya gazdagította a fajtát. A berbertől kezdve, az andalúzon keresztül az arab lóig folytak a keresztezések a karszti fajtával (M.G. Dolis és munkatársai, 2021). Az évszázadok során ezen különböző keresztezések révén létrejött lipicai és spanyol ló a barokk felvonulások és parádék jellegzetes lova volt. A barokk ló típusát a spanyol ló (Pura Raza Española), a luzitano és a kladrubi mellett a lipicai ló vitte tovább napjainkig. A tradicionális ménesekben tenyésztett lipicai ló több száz éven át őrzi az akkori kulturális örökségeket, ezért a fajtát egy autentikus „barokk génbankként” is jellemezhetjük (Druml – Sölkner, 2013).

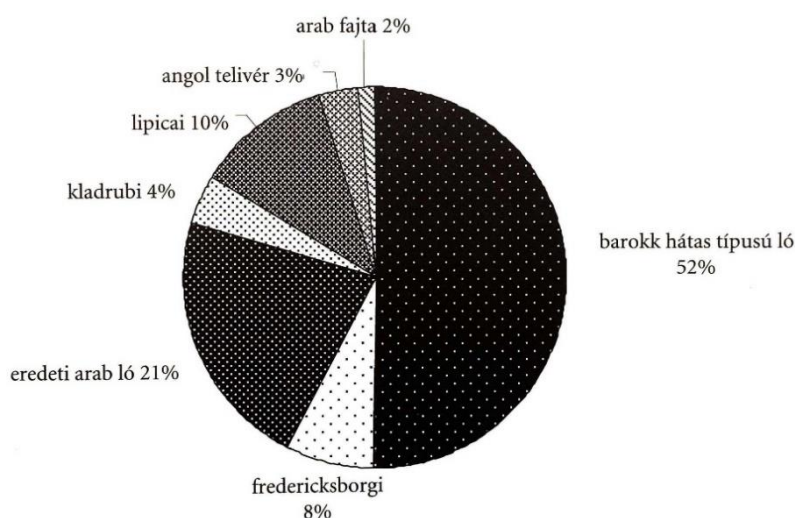
A fajtává fejlődést három szakaszra lehet osztani:

Alapítási időszak: alapítási évtől a napóleoni háborúk végéig (1580-1810)

Klasszikus időszak: a keresztezések időszaka, a francia háborúk után az I. világháború végéig (1810-1918)

Modern időszak: a régi udvari ménesből elkülönülnek, a II. világháború után megalakul a szilvásvárad-i és a monterotondo-i ménes (1920-)

Druml és Sölkner (2013) a fenti gondolatok mellett megállapították, hogy a lipicai lónak az összes génkészletének körülbelül a fele olasz vagy spanyol eredetű lótól származtatható. A fredericksborgi ló, mely küllemben és típusban is hasonló kb. 8%-át teszi ki, az eredeti arab genom csaknem 1/5-ét teszi ki a génkészletnek, emellett az arab fajta 2%, valamint angol telivér is képviselteti magát a lipicai génállományban 3%-kal, a genom csupán 4%-a vezethető vissza a császári kladrubi ménesbe.

3. ábra: A lipicai lófajta génállománya (Brem- A lipicai ló a tudomány tükrében 2013)155.p.

4.1 A különböző vérhányadok fajtára gyakorolt hatása

Barokk lófajták

A lipicai fajta kialakításához legnagyobb részben nápolyi- spanyol lovak járultak hozzá (Bartik, 2023). Küllemét illetően tökéletesen reprezentálta az akkori pompalovakat: a kosfej, meredek lapocka, a jól izmoltság, jelentős mértékű feligazítottság, könnyed, de ugyanakkor akciós mozgás volt jellemző. A szürke színnek több változata, de a mai fajtában már nem megszokott színek (pl.: hermelin, izabellafakó, párdunctarka) alakították a ménest a 17. és 18. században. A 19. században kezdték ezeket a lipicaiban már nem megszokott színváltozatokat kiszorítani. 1810 után már nem alkalmaztak a fajtába eredeti spanyol vérvonalat. Korábbi szakirodalmak a klasszikus és a nem klasszikus törzsmének mellett említést tesznek a „régii” méntörzsekről is. Ezek a VI. Károly uralkodása alatti időkből (1711-1740) visszavezethető Spanyolországból importált egyedekre: *„Erdelyi (1827) és Motolch (1911) a lipicai udvari ménesben tenyésztett 3 méntörzsről tudósít, a melyek a Lipp, a Toscanello és Montedoro nevű mének képviselnek”* (Druml – Sölkner, 2013). Ezek a mének közül Lipp és Toscanello törzsből 7-7 mén származik, 6,58%-os és 9,1%-os génhányaddal képviseltetik magukat a génszerkezetben (Druml – Sölkner, 2013).

Az arab telivér

Az arab vér képviselésében kiemelt szerepe van a populációban 4,88%-os részaránnyal Gazlan nevű pej ménnek, valamint a később törzsalapítóvá vált Siglavynak, 3,14 %-os génhányaddal. 1826-tól Lipica feladata a hátszló, könnyű kocsiló előállítás volt, ennek érdekében 42 eredeti arab lovat alkalmaztak. Kezdetben arab telivérből mének állhattak tenyésztésben, később fajta tiszta arab telivér kancák befedeztetése is gyakorlattá vált. Az tenyésztést követően megalakult az ún. keresztezett karszti lovak, melyek leginkább a keleti vérhányaduk végett kitartásukról, ellenállóképességükről, teljesítőképességükről voltak ismertek, szervezeti szilárdságuk kiemelkedő volt, valamint a mozgást is terelelőbbé tették (Druml, 2013a; Druml – Sölkner, 2013).

Az angol telivér

1760-1910 közötti időszakra tehető, mikor is az angol fajtákat (angol, ír, ír vadász) is bevonták a tenyésztésbe. Elsősorban atletikusabb alkatot, könnyebb, dinamikusabb mozgást hivatott

reformálni a fajtában. Azonban nemhogy kiemelte, de küllemi hiányokat eredményezett a fajtában. Az angol vérhányad a fajta génszerkezetében viszonylag kis százalékban mutatkozik (Druml – Sölkner, 2013).

Az alábbi táblázatban (3.táblázat) szemléltettem a legfontosabb alapító egyedeket és génhányaduk értékét, melyek a lipicai ló genom-állományát meghatározzák:

Alapítók	Származás	Génhányad
Toscanello Hedera	spanyol	6.66%
Neapolitano	olasz	6.34%
Gazlan	arab	4.88%
Siglavy	arab	3.14%
Tadmor	arab	3.02%
Monaghy	arab	2,69%
Danese	fredricksborgi	2,69%
Lipp I	spanyol	2.32%
További 11 ló		19%
Összesen:		50,74%

3.táblázat: Az alapító egyedeket összesítő táblázata Druml és társai (2013) szövegrésze alapján készítve

5. A fajta tenyésztése, fenntartása

5.1 Tenyésztési eljárások

A génmegőrzés legfőbb céljának a genetikai erőforrások védelme tekinthető. Genetikai erőforrásnak számít az az állomány mennyiség, melynek védelme szükségesnek bizonyul a faji genetikai diverzitás fenntartásának érdekében (Oláh, 2018).

Az ipar és a mezőgazdaság rohamos fejlődése mellett a tenyésztési eljárások és módszerek is változáson mentek keresztül.

Két alapvető tenyésztési eljárást különböztethetünk meg: a **fajtatiszta tenyésztés** és a **keresztezés**. Mindegyik csoportba több módszer tartozik (Lámfalusy, 2012; Bodó – Hecker, 1992)

Általánosságban a lótenyésztés gyakorlatában a fajtatiszta tenyésztési eljárást alkalmazzák, a fajták kitenyésztéséig több különböző fajtával dolgoztak, az így kialakult fajtát többnyire önmagában tenyésztik tovább és szelekciót is a fajtán belül folytatnak. A tenyésztési módszerek a **rokontenyésztés** és a **vonaltenyésztés**.

A lipicai ló fajtatisztsága megőrzése érdekében zárt törzskönyvű tenyésztés jellemző. Egy egyed csak akkor nyerhet beléptetési jogosultságot a törzskönyvbe, ha apai ágon a 8 alapító törzsmén egyikére, valamint anyai oldalról a L.I.F. által elfogadott kancacsaládra vezethető vissza (Oláh, 2018).

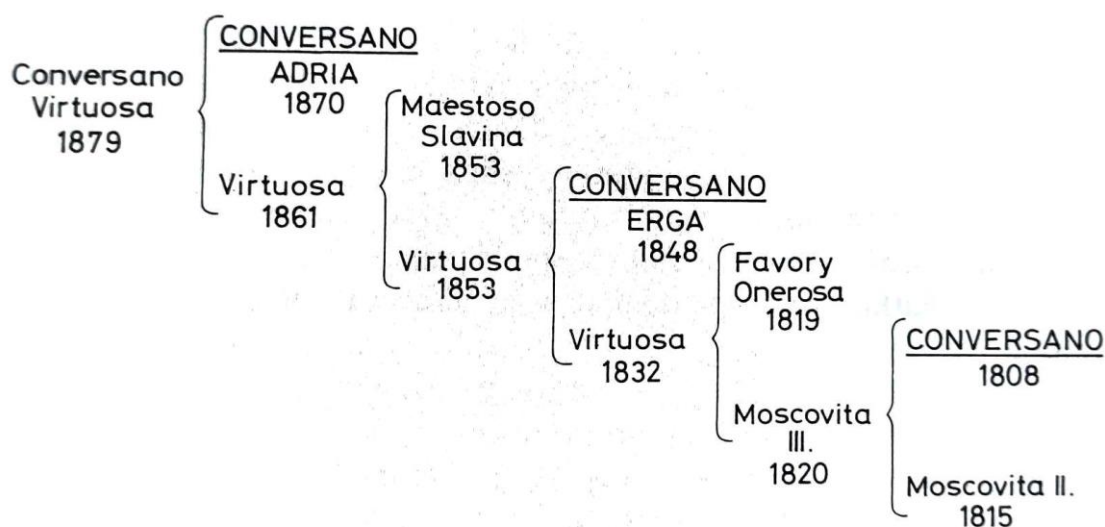
A lipicai fajta esetében a rokontenyésztést is alkalmazzák, vagyis rokonokat párosítanak. A szoros rokon tenyésztés nem mindig jár előnnyel, mivel fennáll a depresszív hatás pl.: genetikai rendellenességek kialakulása valamilyen formában (Bodó – Hecker, 1992).

Ha a rokontenyésztés során még szorosabb rokoni kapcsolatban álló pl.: testvér-testvér, szülő-utód egyedeket párosítunk, azt **beltenyésztésnek** hívjuk. Ez az eljárás extrém módon növeli a genetikai változatosság csökkenését, és nagyobb rizikó faktort jelent egészségügyi problémák, káros recesszív gének kialakulására. Viszont nem elhanyagolható a tény, hogy pl.: az angol telivér fajtában az eredményesebb lovaknál többségben fellelhető beltenyésztés.

A beltenyésztés negatív hatásai ellen a tenyésztők a **vérfrissítéssel** védekeznek. Vérfrissítés alatt az adott populációba egy ugyanazon fajtacsoportból egy idegen populációból hozott egyedet hoznak be tenyésztésbe. Ez általában apaállatokra jellemző, más tenyészetekből vagy külföldről behozott friss genetika kerül a populációba.

A lipicai fajtában a vonaltenyésztés sem idegen gyakorlat, melyet a 4. ábra is jól szemléltet. Vonaltenyésztésről akkor beszélünk, ha egy-egy kitűnő tenyészállattal úgy hozzuk utódait rokonságba több generáción keresztül, hogy más őssel ne legyen rokonságban (Bodó – Hecker, 1992). A cél itt is az értékes tulajdonságok rögzítése, viszont más vonalapító törzs szorosabb rokoni kapcsolatba kerülése nélkül.

A **genealógiai vonal** csupán távoli apai leszármazást jelent. A lipicai fajtán kívül még a shagya-arab fajtában is találkozhatunk O'bajan, Shagya, Koheilan, Gazal-Gazlan, Kemir, Jussuf, Mersuch törzsekkel, nóniusz fajtában különböztetnek meg „A”, „B”, „C” és „D” vonalat, valamint angol telivér tenyésztők beszélnek Byerly Turk, Godolphin Barb vagy Darley Arabian vonaláról (Bodó – Hecker, 1992).

4. ábra: Vonaltenyésztés a lipicai fajtában (Bodó – Hecker: Lótenyésztők kézikönyve 1992) 120.p.

5.2 Termékenyítési eljárások

A lótenyésztésben a klasszikusnak vehető a természetes fedeztetés a mai napig úgymond a legegyszerűbb és kézenfekvőbb módszer, amely a legkevesebb rizikó faktorial jár és egyben költséghatékony is. Azonban a technológia fejlődésével újabb utak nyíltak meg a termékenyítési módok terén is. Ma már egyáltalán nem meglepő, ha laboratóriumi körülmények között készült csikóról hallunk, ha esetleg egy ménnek még halála után is született utóda, vagy esetleg az adott kanca alatt lévő csikóhoz genetikai értelemben semmi köze sincsen.

A természetes pároztatás mellett a mesterséges megtermékenyítés már hazánkban is egyre inkább gyakorlott eljárásnak mondható mind kancatulajdonosok mind tenyésztők körében.

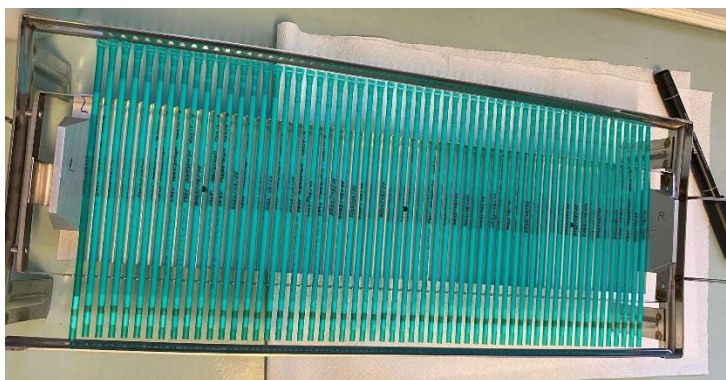
Inszeminálásnál nem történik közvetlen párosodás, a méntől levett örökítőanyagot (5.kép) laboratóriumi körülmények keretében gyűjtik össze, megszűrik, úgynevezett „műszalmába” (4.kép) helyezve fagyasztják le a termékenyítési időpontig. Speciális eszközökkel juttatják a kanca méhébe. Ezzel a folyamattal a mén örökítőanyaga képes hosszú távolságokra is eljutni és utódokat létrehozni. Azonban elég időigényes folyamat, és fennáll az esély, hogy a spermium sérült, vagy már életképtelen állapotban érkezik meg a kancához.

In vitro termékenyítés során kancától és méntől egyaránt vett örökítő anyagot egyesítenek laboratóriumi körülmények között, majd a megtermékenyített embriót a kanca méhébe ültetik be. Előfordul egy idegen, recipiens kanca hordja ki az utódot, aki genetika terén teljesen független a csikótól. Ez egy rendkívül költséges módszer, idehaza nem gyakori az alkalmazása, de külföldön viszonylag elterjedtnek mondható.

Dr. Kútvölgyi Gabriella a Magyar Agrár-és Élettudományi Egyetem Precíziós Állattenyésztési és Állattenyésztési Biotechnika Tanszék kutató munkatársával értekeztem, ugyanis az egyetem herceghalmi kutatólaboratóriumában a szilvásvárad lipicai ménék génbankja működik krioprezervációs módon.

2016-2020 között az Agrárminisztérium által támogatott KFI projekt keretében fagyasztottak, melynek címe: *Biotechnológiai módszerek alkalmazása magyar lófajták ex situ génmegőrzése érdekében*. A fagyasztás gyakorisága változó volt, havonta 1-2 alkalommal, a Szilvásváradon éppen aktuálisan felállított ménék közül, 1-3 mén/alkalom keretében. A MATE 2021-es csatlakozása óta nincsen pályázati támogatás a törzsménék örökítőanyag fagyasztására. Azóta viszont a Ménesgazdaságnak szolgáltatás keretében fagyasztottak egyes ménektől.

A Ménesgazdaság tulajdonában lévő, főként Szilvásváradon felállított ménékből mind fagyasztva lett, nem volt genealógiai vonal előnybe részesítés, igyekeztek mindegyiktől anyagot venni. A génbankban jelenleg 14 ménnek van készlete, ebből kettő már nem élő mén. Jelenlegi dolgozat elkészültkor még nem volt megtermékenyítés egyetlen fagyasztott spermával sem.

4.kép: Az örökítő anyagot tartalmazó ú.n. „műszalmák”, Fotó: Fülöp T.

5.kép: Spermavétel Conversano XXVII törzsméntől Dr. Szűcs Antal állatorvos által, Fotó: Fülöp T.

5.3 Állami lipicai tenyészetek Európában

1980-ban ünnepelték Lipicán a fajta fennállásának 400. évfordulóját, így ezen a napon találkoztak az egykori Osztrák-Magyar Monarchia ménesei a II. világháborút követően. Ettől kezdve datálható az együttműködés a ménesek között (Hop, 2013b). Ez viszont az politikai helyzet miatt, nem vonatkozott a nyugat-európai piberi és monterotondo-i ménesre. 1986-ban alakult meg a Nemzetközi Lipicai Szövetség (L.I.F.). Az állami ménesek lovairól tartott első előadásokban hangzottak el információk arról, hogy az állami ménesek igencsak különböző feltételekkel működnek, részben eltérő tenyészcél fogalmaznak meg, valamint különböző tenyésztési stratégiákkal dolgoznak (Bodó – Habe, 2013). A pontos és következetes tenyészcél megfogalmazása alapvető követelmény a megféloen fejlődő lóállományhoz (Oláh, 2018). Az alábbi táblázat (4.táblázat) szemlélteti, hogy az európai állami ménesek mekkora tenyészanyaggal rendelkeztek 1997 és 1998-as időszakban.

Ménés	Ország	Összesen	Kancák	Mének
Szilvásvárad	Magyarország	77	68	9
Lipica	Szlovénia	59	40	19
Đakovo	Horvátország	56	42	14
Bethlen	Románia	28	24	4
Alsó-Szombatfalva	Románia	90	81	9
Kistapolcsány	Szlovákia	42	37	5
Monterotondo	Olaszország	62	48	14
Piber	Ausztria	87	81	6
Bécs	Ausztria	66	0	66
Összesen (8)	6	567	421	146

4. táblázat: Az 1997-be és 1998-ban látogatott lipicai ménesek tenyészállat létszáma (Brem- A lipicai ló a tudomány tükrében, 2013) 66.p.

A horvát ménes, Đakovo-ban

A đakovo-i ménes 1506-os alapítási éve miatt is sorolható Európa egyik legrégebbi ménesei közé, ahol a tradicionális lótenyésztés még a mai napig is töretlenül folyik (Baban és társai, 2006). Kezdetben a török uralom idején arab lovakat tenyésztettek a ménesben, csak a 19.században tértek át a lipicai fajtára (Bodó – Habe, 2013). Ma már a Đakovo-i Állami Ménesház két helyszínen végzi munkálatait. Ezek a đakovo szívében elhelyezkedő ménállomás, a másik pedig a város szomszédságában lévő Ivandvor. A Ménesház a lovak szelekciója és tenyésztése mellett magas minőségű és eredményes díjlovagló szolgáltatásokat is biztosít. A legfőbb célkitűzések közé tartozik a lipicai fajta genetikai megőrzése. Emellett a Ménesház kiemelt turisztikai célponttá vált Horvátországban (State Stud Farm Đakovo közlései).

Tenyészcél (1980): „[...] A horvát lipicai lovak a szlavóniai alföld klimatikus és geológiai viszonyainak köszönhetően nemesek, kitűnő, száraz végtagokkal rendelkeznek. Tenyésztési célként határozzák meg a korai ivaréretséget, és az erőteljesebb, nagyobb marmagasságú és rájáru lovak tenyésztését. A mozgás attraktivitásának előtérbe helyezésével és hatékonyságának javítását is célul tűzték ki, valamint a fajtára jellemző tulajdonságokat, vagyis a vérmérsékletet, az engedelmességet, a kitartást, a harmóniát a szépségét. Végezetül, a tenyésztési programban bennfoglaltatik, hogy a lipicai lónak kocsilótól és hátsólótól is elvárt tulajdonságokkal kell rendelkeznie.” (Brem, 2013, 66.-67.p.)

A román ménes, Fogarason

1874-ben a Mezőhegyesről áttelepített 173 egyed lipicai lovakból alapították a ménest, mely kedvező klimatikus és geológiai környezet ideális volt a fajta számára (Tóth – Váradi, 1980). 1912-ben a bábolnai arab ménesbe helyezték át az állományt, viszont a hátrahagyott 3 mén és 22 kanca képezte a román lipicai tenyésztés magját. Az I. világháború után újra alapult ménesbe további 16 köztenyésztésből származó román kanca került az állományba. A 20. század folyamán Erdély szerte elterjedt a lipicai fajta tenyésztése, mely mai napig töretlenül működik (Bodó – Habe, 2013).

Tenyészcél (1980): „A mai román lipicai lovat az alábbiak jellemzik: marmagassága 155 cm, övmérete 189 cm, szárkörmérete 20 cm, testsúlya 500-520 kg. Testalakulása négyzetes,

kvadrátindexe 104%, kifejezett izomzatú, nagy szemű, konvex félprofilú. A nyak erős, felső vonala ívelt, hátizomzata erős, végtagjait kifejezett ízületek jellemzik. Élénk vérmérséklete, szelídsége, elegáns megjelenése, nemes mozgása eleve alkalmassá teszik a háta- és díjlovagló feladatok elvégzésére [...]” (Brem, 2013, 70.p.)

Az olasz állami ménes, Monterotondo-ban

Az I. világháború után Lipica Olaszországé lett, 1919.-ban az olasz bizottság 109 lovat vett át a Laxenbugban felállított állományból, valamint a 18.századig visszamenő méneskönyveket is magukhoz vették. Ebben az időben a lipicai ló magassága meghaladta a 160 cm, szárkörmérete 22-23 centimétert is elérte. Ez a nagyrészt kladrubi háttérrel rendelkező ménnek és kancák voltak tenyésztésben. Idővel egyre durvább és nagyobbak lettek a lovak, a régi lipicai ló típusa kezdett teljesen elveszni. Az ilyen egyedeket elkezdték kisselektálni a tenyésztésből. A II. világháborúban Olaszország megadását követően német csapatok foglalták el Lipicát, és az egész állományt Hostau-ba helyezték át 1943-ban. A háborút követően 179 lipicai lovat adtak vissza Olaszországnak, melyeket a Mezőgazdasági Minisztérium egyik birtokán, a Rómától 35 km-re délre található Monterotondo-ban szállásolták el. A ménes ma is a Mezőgazdasági Minisztérium hatásköre alá tartozik, és az Istituto Esperimentale Zootechnika alá van rendelve (Bodó – Habe, 2013).

Tenyészcél (1980): „[...] a ménes csak a hat ménvonal és az Olaszországban létező 13 kancacsalád fajtatiszta fenntartásával foglalkozik. A rossz vemhesülési arányok miatt a kézből való fedeztetést háremszerű fedeztetési móddal váltották fel. A fajta keménységében, kitartásában és igénytelenségben bízva vezették be az egész éves szabadtartást, amire egyébként évszázados példájuk van a maremann fajtájú lóval szerzett tapasztalatként” (Brem 2013, 76.p.)

A szlovák állami ménes, Kistapolcsányban

1921-ben alapították, ahol a lipicai mellett fő hangsúlyban shagya-arab és hucul fajtát, kisebb arányban angol telivért és szlovák sportlovat is tenyésztettek. Magyarországhoz hasonló őszi lóárveréseknek köszönhetően ismert és kedvelt látogatási hely. Olaszországhoz hasonlóan Laxenburból áthelyeztek 30 kancát és egy eredeti lipicai mént (Neapolitano Gratiát). A II.

világháborúban a ménest kiürítették, az állomány csaknem 60%-os veszteséget szenvedett a megmaradt lovak csak 1945-ben térhettek vissza a főménesbe (Bodó – Habe, 2013).

Tenyészcél (1980): „*A Kistapolcsányban tenyésztett lipicai ló közepesen nagy, szalaggal mért magassága 164-168 cm, bottal mért magassága 153-157 cm, övmérete 185-195 cm, szárkörmérete 19-20 cm. Hosszúkas testalkat, széles, mély mellkas, hosszú, erős, olykor kissé puha hát, kevésbé kifejezett mar és magasan illesztett erős nyak jellemzi. Kifejezésteljes feje ősei öröksége, orrcsontja gyakran többé-kevésbé erősen ívelt, szemei nagyok és értelmet sugárzók, fara izmos, erős, széles, olykor kissé csapott, a farok magasan tűzött. Nemességet sugárzó, élénk vérmérsékletű, kitűnő mozgású ló. [...]*” (Brem, 2013, 80.p.)

Az osztrák lipicai szövetségi ménes, Piberben

1920-ban kezdődött a lipicai fajta tenyésztése Piberben, mikor is az I. világháborút követően Laxenburgból és Kldrubból 97 lipicai lovat kapott Ausztria. Egészen a II. világháborúig folytatódott a nemes lovak tenyésztése és ménesben való neveltetése, azonban az újabb háborús helyzet és a szocialista Németországhoz való csatlakozás ismét költözésre kényszerítette a fajtát a csehországi Hostau városába. Csak 1952-ben térhettek újra vissza Ausztriába. A mai napig folyamatosan tenyésztik, gondozzák és ápolják a fajtát a piberi lipicai ménesben (Lipizzaner Stud Piber közlései).

Tenyészcél (1980): „*A piberi lipicai lótenyésztési feladata a bécsi Spanyol Lovasiskola számára megfelelő mének tenyésztése. [...] Piberben a fajtán belüli átgondolt párosításokban a nagyobb rájáru lovak tenyésztése és a hátrasló jelleg előtérbe helyezése fogalmazódik meg. Természetesen tradicionális kötelességként kezelt a lipicai ló jellemző fajtatulajdonságainak a megőrzése. [...] Nagyon fontos szelekciós feltételként kezeli a lovak kisugárzását, mozgásmechanikáját és viselkedésmódját [...]*” (Brem, 2013; 76-77p.)

A szlovén lipicai állami ménes, Lipicán

A lipicai ménes ma állami intézmény, melyet a Szlovénia természeti és kulturális örökségként különleges törvény véd. Ez a törvény a lipicai ménesre, valamint a lipicai fajtára vonatkozóan a L.I.F. szándékaival megegyezik. A ménesbirtok egészen 1918-ig a bécsi udvar tulajdonában

maradt (Girard, 2003). A ménes meghatározott tenyésztési program alapján mind a hat klasszikus ménvonalat, illetve a 18. és 19. században Lipicán alakult, 17 klasszikus kancacsaládot tenyészt. A ma 360 egyedet számláló ménes a szlovén lipicai tenyésztők erős magánszövetségével együtt, összesen 400 tenyészállattal, a világ legnagyobb súlyú tenyésztő területének számít a lipicai fajtában (Bodó – Habe, 2013).

Tenyészcél (1980): *„Az 1970-es évektől kezdődően egyre világosabbá vált, [...] hogy a lipicai ló perspektívája a nyereg alatti használatban rejlik, legyen szó akár sportról, akár a lovas turizmusról. [...] Ezért ma a lipicai ménes célja, hogy megőrizze a lipicai ló klasszikus típusát, mindamellettt viszont bizonyos javításokra törekszik, főként a mozgásban, egy laposabb, tért nyerőbb mozgás elérésében, ami megkönnyíteni a lipicai ló lovassportokban való alkalmazását. [...] (Brem, 2013; 73.p.)*

A magyar lipicai ménes, Szilvásváradon

Ma Szilvásvárad a lipicai lótenyésztés Mekkájának is tekinthető. Óriási kiterjedésű területtel rendelkezik mely tökéletesen reprezentálja geológiai és mikroklímái szempontból a fajta trieszti szülőházát (Tóth – Várady, 1980). Szilvásvárad az éves tenyésztési vizsgálatok és aukciók mellett egyre több nemzetközi versenynek, különösen fogathajtó versenyeknek is otthont ad (Bodó – Habe, 2013).

Tenyészcél (1952): *„A magyar lipicai ló mindig nagyobb testalkatú és ebből kifolyólag rámasabb volt, mint az egykori lipicai udvari ménes utódméneseiben található lovak. [...] Az elsősorban kocsilóként, illetve gazdasági munkára való használata a szelekciós követelményeket is ebbe az irányba terelte. A hosszú négyzetes (téglalap alakú) testalakulás, a térnyerő mozgás és a megnövekedett marmagasság gyorsabb előrehaladást és nagyobb önsúlyt kölcsönöz a kocsiban való munkában [...] (Brem, 2013; 78.p.)*

1989-ben alakult a Magyar Lipicai Lótenyésztők Országos Egyesülete, mely a lipicai fajta magyarországi tenyésztők hivatalos szervezete. Az egyesület több mint 300 taggal rendelkezik, és közel 600 tenyészkanccal látják el a nemes feladatot (Magyar Lipicai Lótenyésztők Országos Egyesülete közlései).

És most lássuk, hogyan változott a tenyészcél 1952 óta:

Tenyészcél (2017): „Az Egyesület célja egy quadratikus, nagyrámájú, bottal 155-162 cm marmagasságú lipicai ló tenyésztése, amely hordozza a barokk ló minden szépségét, nemességét, kitartását, nyugodt vérmérsékletű, és intelligenciájánál, szívósságánál akciós mozgásánál fogva alkalmas a díjlovagló és fogatversenyek magas színvonalú teljesítésére. Ezen elvárások mellett megbízható társ a mindennapokban hobby vagy munkalóként is. Az Egyesület feladata továbbá, hogy a méntörzsek megfelelő minőségben való fennmaradásáról gondoskodjon különös tekintettel az Incitato és Tulipán törzsekre [...] a kancacsaládok megtartása szintén fontos feladat” (Magyar Lipicai Lótenyésztők Országos Egyesülete közlései: Tenyésztési program pdf, 2017)

Ménes	Alapítás éve	Lóanyag	Tenyésztési cél
Lipica	1580	1920: 107 hátramaradt ló 1946: 11 kanca Kutjevo-ból és 4 kanca Olaszországból 1946: összesen 60 kanca	nagy rámájú, hátsó típusú lovak tenyésztése, laposabb jármódok, a fajtajelleg megtartása mellett lovagolhatóság előtérbe helyezése
Piber	1798, illetve 1920	1920: 97 ló Lipicáról/Radautz-ból 1946: hátramaradt állomány + 10 kanca Vukovárból 1946: összesen 40 kanca	főként a bécsi Spanyol Lovasiskola számára mének rendelkezésre bocsátása; lovagolhatóság, klasszikus, barokk stílus
Monterotondo	1945	1946: 179 ló Lipicáról, a Hostauból visszaküldöttek	mentörzsek és kancacsaládok fenntartása
Kistapolcsány	1921	1920: 30 kanca és 1 mén Lipicáról, 2 mén Fogarasról 1945: 15 mén (Hostauban 1943/44-ben születettek), később 3 mén Piberből, Jugoszláviából és Magyarországról 1946: összesen 30 kanca	korábban a köztenyésztés számára munkalovat tenyésztettek, ma főként hátsó- és fogatló tenyésztésére összpontosítanak
Szilvásvárad	1952 óta	1920: Bábónán kb. 100 Fogarasról származó ló 1945: Bábónán összesen 40 kanca 1952: 20 kanca + a Pallavicini kancák egy része 1952-től a lovakat Szilvásváradra telepítették	nagy rámájú, erős, fogatló típus tenyésztése
Đakovo	1854	1920 előtt: az alapállomány Lipicáról származik 1960: a stanc-i és kutjevo-i ménesből a lovakat Đakovoba helyezik át	erős munkaló tenyésztése, ami a sportban is megállja a helyét
Fogaras	1921	1920: 3 mén, 22 kanca (ME, L), 16 kanca köztenyésztésből, 3 mén Kistapolcsányból 1945: összesen 50 kanca további ménesek: Dalnic 1955-1961; Brebeni 1970-1980	kemény szervezetű igavonó és munkaló rendelkezésre bocsátása a mezőgazdaság számára (az 1900 körüli jukker típust)
Bethlen	1992	a Fogarasról származó szürkétől eltérő színváltozatú összes kanca és mén	szürkétől eltérő színváltozatú lovak tenyésztése (sport és munka használatra)

Megjegyzés: a bethleni ménes 2012-ben megszűnt.

5. táblázat: A kialakult állami ménesek és azok I. és II. világháború körüli lóállomány, valamint a ma érvényes tenyészcél (Forrás: Brem- A lipicai ló a tudomány tükrében, 2013) 42.p.

Érdekesség tehát ahogy az a fenti táblázatban is feltüntetett (5.táblázat), hogy a tenyészeteken belül is a tenyészcél és a típus is eltérő használati célnak megfelelően a lipicai fajtában (Kovács, 2022). A tenyészetek elhivatottságát és magas minőségű munkáját mi sem bizonyítja, minthogy a lipicai lófajtának a tenyésztési hagyománya, 2022. december 1.-jén felkerült az UNESCO szellemi kulturális örökség reprezentatív listájára. A lipicai lótenyésztés magában foglalja azokat a ménesek alkalmazottait: a ménesvezetőket, a lóápolókat, lovászokat, belovaglókat, trénereket, akik hivatásukkal és szaktudásukkal járulnak hozzá az ősi fajta fenntartáshoz (Lipica Stud Farm közlései, 2022).

5.4 Lipicai árverések Magyarországon

Manapság értékesítési szempontból, különböző internetes portálokon sok eladó lipicai lóval találkozhatunk, melyek különböző életkorúak és képzettségi szintűek általában fix árakkal kerülnek eladásorba. Azonban Magyarországon a szilvásvárad Állami Ménesgazdaság által szervezett évente megrendezésre kerülő őszi lipicai lóárverések sok érdeklődő figyelmét felkeltik.

Az árverés egyfajta marketing tevékenységként is működik, jellemzően mindig több napos esemény. Az első napon az érdeklődők számára a lovak felvezetésére és bemutatására, majd másnap az árverés keretein belül licitálhatnak és megvásárolhatják a kiválasztott egyedet. A potenciális vevők az esemény kezdése előtt kapnak egy katalógust, melyben a szabályzatok mellett a jelenleg felállított törzsmének és az eseményen bemutatásra kerülő egyedeket tartalmazza. A nap folyamán az érdeklődő ki is próbálhatja a neki tetsző állatot, a nyertes licitálóval azonnal adás-vételi szerződést köt a Ménesgazdaság (Pásztor, 2019).

Ez az értékesítési forma kiváló lehetőség lehet mind a tenyésztők mind egyszerű lótulajdonosok számára. Nagy Dominik, sikeres díjlovas versenyző is aukción vásárolta meg Siglavy Capriola XVI-20 „Suerte” nevű lipicai ménjét 2019-ben, akivel hosszas képzés után több hazai versenyen is eredményesen szerepeltek *(lásd: 7. A lipicai fajta teljesítménye díjlovas szakágban fejezetben, 10.kép)*

6. Anyag és módszer

Dolgozatomban az többek között azt tanulmányozom, milyen eredményeket értek el hazai tenyésztésű lipicai lovak különböző szintű („A”; „L”; „M”; „S”; „GP”) díjlovas versenyeken 2018-2024-es időintervallumban. Ehhez a Lipizzan International Federation (L.I.F.) azon belül is a Lipicai Ló Kupa eredményösszesítő táblázatokat és a nevezesdijlovas.hu eredmény adatbázisait használtam elsősorban a lovak nevei általi keresés alapján. Ezzel a módszerrel összesen 21 lipicai ló díjlovas eredményét gyűjtöttem ki, melyek közül mindegyik törzs képviseltetik legalább 1 egyeddel. Csak a magyar színekben induló lovakat néztem, melyeknek legalább egy értékelhető eredménnyel rendelkeznek valamelyik szinten. Mivel a díjlovagló versenyek rendszerint több napos események, ezért a lovak eredményét átlagszámítás utáni százalékértékben tüntettem fel. A lipicai lovakat törzsenként csoportokba rendeztem, melynek legvégi értékelésében szintén egy átlag teljesítményszázalékkal jellemeztem. Némelyik lipicai lóhoz az adatok mellett személyes jellemzés is helyet kapott kiemelt díjlovasversenyző Marschall Istvánnal (6.kép) való értekezésim által, aki jelentős tapasztalattal és szakértelemmel rendelkezik a fajtát illetően.

6. kép: Marschall István és Conversano XXVIII-2 Konyak, nemzetközi díjlovasversenyen 2022-ben (Forrás: <https://magyarmezogazdasag.hu/2023/02/20/nev-kotelez-marschall-istvan/>)

7. A lipicai fajta teljesítménye díjlovas szakágban

A lipicai ló neve és teljesítménye talán egyik legösszefonottabb a díjlovaglással és a klasszikus díjlovagló művészettel a lófajták közül (Zechner – Druml, 2013). Habár manapság a díjlovas versenyeken egyre ritkábban találkozunk a fajtával, a lipicai lovakkal induló versenyzők nem tántorodnak el attól, hogy bezsebeljenek pár jó eredményt. A díjlovaglásban is szintekre és kategóriákra vannak osztva a versenyek. Hazánkban a szintek a következők: előkészítő („E”), alapfok vagy kezdő szint („A”), könnyűosztály vagy kezdő-középhaladó szint („L”), középosztály vagy középhaladó szint („M”), nehézosztály vagy haladó szint („S”) valamint nemzetközi szinten nagydíj („GP”) szint (Lipicai Ló Kupa szabályzata, 2024). Az alábbi lovak eredményeit vizsgáltam:

Pluto törzs:

Pluto XXXIV-7 Pompa

Született: 2016.03.27

Neme: Mén

Apja: Pluto XXXII-4 (XXXIV.tm.)

Anyja: Favory Betalka

Tenyésztő: Állami Ménesgazdaság Szilvásvár

Eredményei:

Szilvásvár CDN-A, Dallos Andor Emlékverseny 2023		versenyző
„L” szint	4.hely	62,84% (Marschall István)
Lipicai Ló Kupa 2022 (összesítő)		versenyző
„A” szintű	5.hely	71,00% (Marschall István)
„L” szintű	3.hely	68,64% (Marschall István)
Lipicai Ló Kupa 2021 (összesítő)		versenyző
„A” szint	1.hely	68,45% (Marschall István)
„A” szint	4.hely	60,25% (Barvicz Claudia)

Jellemzés: Nagy potenciál, relatív könnyű lovaglású, átengedő

Temperamentum: nyugodt, kiegyensúlyozott, nem csődörös a viselkedése, rossz mozdulata soha nem volt az ember felé

Pluto XXXIV-3 Pele

Született: 2015.04.03

Neme: Mén

Apja: Pluto XXXII-4 (XXXIV.tm.)

Anyja: Maestoso XXXIII-19

Tenyésztő: Állami Ménesgazdaság Szilvásvár

Eredménye:

Lipicai Ló Kupa 2020 (összesítő)		versenyző
„A” szint	2.hely	64,02% (Barvicz Claudia)

Jellemzés: Nagy potenciálú mén, sajnos idő előtt elkerült az egyesülettől

Temperamentum: nyugodt, nem csődörös a viselkedése, jóindulatú, embercentrikus

Pluto XXXII-4

Született: 2003.04.29

Neme: Mén

Apja: Pluto Prismo (P. XXXII.tm)

Anyja: Pluto XXIX-13

Tenyésztő: Állami Ménesgazdaság Szilvásvár

Eredményei:

Budapest CDN-A KMo-i Régiós Döntő - DBT Döntő 2022		versenyző
„M” szint	3.hely	64,39% (Rácz Zsófia)

Lipicai Ló Kupa 2022 (összesítő)		versenyző
„L” szint	5.hely	65,11% (Rácz Zsófia)

Lipicai Ló Kupa 2021 (összesítő)		versenyző
„L” szint	1.hely	70,54% (Rácz Zsófia)

Lipicai Ló Kupa 2019 (összesítő)		versenyző
„L” szint	8.hely	65,95% (Kappel Edit)

Lipicai Ló Kupa 2018 (összesítő)		versenyző
„M” szint	8.hely	67,42% (Kappel Edit)

Pluto Perla

Született: 2010.02.26

Neme: Kanca

Apja: Pluto XXIX-15 (XXXI.tm)

Anyja: Tulipán Niké

Tenyésztő: Dr. Kobolák István

Eredményei:

Lipicai Ló Kupa 2021 (összesítő)		versenyző
„L” szint	3.hely	61,18% (Farkas-Bakó Lili)

Lipicai Ló Kupa 2019 (összesítő)		versenyző
„A” szint	4.hely	61,14% (Farkas-Bakó Lili)

Conversano törzs:

Conversano XXVIII-2 Konyak

Született: 2013.04.13

Neme: Mén

Apja: Conversano XXIV-42 (XXVIII.tm)

Anyja: Betalka XXXIII

Tenyésző: Állami Ménesgazdaság Szilvásvár

Eredményei:

Magyar Országos Bajnokság 2023		versenyző
„S” szint	3.hely	68,93% (Marschall István)
Budapest Tattersall CDN-A/B2023		versenyző
„S” szint	2.hely	67,42% (Marschall István)
Lipicai Ló Kupa 2023 (összesítő)		versenyző
„S” szint	2.hely	67,94% (Marschall István)
Szilvásvár CDN-A, Dallos Andor Emlékverseny 2023		versenyző
„S” szint	1.hely.	68,97% (Marschall István)
Lipicai Ló Kupa 2022 (összesítő)		versenyző
„S” szint	3.hely	67,68% (Marschall István)
Lipicai Ló Kupa 2021 (összesítő)		versenyző
„S” szint	2.hely	67,42% (Marschall István)
Lipicai Ló Kupa 2020 (összesítő)		versenyző
„M” szint	1.hely	65,29% (Marschall István)
Lipicai Ló Kupa 2019 (összesítő)		versenyző
„A” szint	5.hely	70,26% (Marschall István)
„L” szint	1.hely	67,66% (Marschall István)
Lipicai Ló Kupa 2018 (összesítő)		versenyző
„A” szint	1.hely	67,94% (Bálint Tamás)

Jellemzés:

Roppant nehéz lovaglású, visszatartó, érzéketlen, akaratos, konok jószág. Sokáig életveszélyes volt földről és háton egyaránt, viszont sok munka után Európa bajnokságra jutottak ki Marschall Istvánnal. A párosa 7. képen látható.

7. kép: Marschall István és Conversano XXVIII-2 Konyak (Forrás: <https://riderline.hu/magazin/2021/a-zenes-kurokkel-zarult-a-szilvasvarad-masters-nemzetkozi-dijlovaglo-verseny#group=gallery&photo=0>)

Conversano XXVIII-42

Született: 2018.01.23

Neme: Mén

Apja: Conversano XXIV-42 (XXVIII.tm)

Anyja: Conversano XXVII-34

Tenyésztő: Állami Ménesgazdaság Szilvásvár

Eredménye:

Lipicai Ló Kupa 2024 (összesítő)		versenyző
„A” szint	2.hely	69,75% (Pénzes Levente)

Conversano XXVIII-37

Született: 2017.06.11

Neme: Mén

Apja: Conversano XXIV-42 (XXVIII.tm)

Anyja: Favory Betalka

Tenyésztő: Állami Ménesgazdaság Szilvásvár

Eredményei:

Lipicai Ló Kupa 2024 (összesítő)		versenyző
„S” szint	1.hely	64,97% (Mikó Tamás)

Magyar Országos Bajnokság 2024		versenyző
„S” szint	5.hely	63,51% (Mikó Tamás)

Championátus 2023
„L” szint

2.hely

versenyző
73,40% (Mikó Tamás)

A páros a 8. képen látható.

8. kép: Mikó Tamás és Conversano XXVIII-37, a 2021-es Lipicai Ló Kupán (Forrás: <https://riderline.hu/magazin/2021/lipicai-sikerek-a-lipicai-lo-kupa-első-fordulojan>)

Favory törzs:Favory Flóri

Született: 2018.05.25

Neme: Mén

Apja: Favory Figó

Anyja: Favory Böjte

Tenyésztő: Tari József

Eredménye:

Lipicai Ló Kupa 2022 (összesítő)

„A” szint

2.hely

versenyző

62,50% (Kovács Karina)

Favory XXX-6 Fókusz

Született: 2017.03.23

Neme: Mén

Apja: Favory XXVII-11 (XXX.tm.)

Anyja: Incitato XV-3

Tenyésztő: Állami Ménesgazdaság Szilvásvár

Eredményei:

Budapest CDN-A/B, Lovasvilág Tavasz Kupa 2022

„L” szint

2.hely

versenyző

74,80% (Marschall István)

Lipicai Ló Kupa 2022 (összesítő)

„L” szint

8.hely

versenyző

71,11% (Marschall István)

Jellemzés: Eleinte nagyon nehezen lehetett vele dolgozni, de hamar beilleszkedett. Kedves együttműködő, igazán jó karakterű ló.

Favory XXVII-53 Finác

Született: 2005.03.19

Neme: Mén

Apja: Favory Allegra XXVI (F.XXVIII)

Anyja: Maestoso XXX-5

Tenyésztő: Állami Ménesgazdaság Szilvásvár

Eredménye:

Lipicai Ló Kupa 2018 (összesítő)

„S” szint

3.hely

versenyző

64,43% (Kappel Edit)

Maestoso törzs:Maestoso Memphis

Született: 2015.04.24

Neme: Herélt

Apja: Maestoso XXX-19

Anyja: Pluto Perla

Tenyésztő: Iváncsik Sándor

Eredményei:

Lipicai Ló Kupa 2024 (összesítő)		versenyző
„L” szint	1.hely	61,94% (Farkas-Bakó Lili)
Szilvásvár CDN-A Lipicai Ló Kupa és Régiós Döntő 2023		versenyző
„L” szint	4.hely	63,5% (Farkas-Bakó Lili)
Lipicai Ló Kupa 2021 (összesítő)		versenyző
„A” szint	5.hely	57,63% (Farkas-Bakó Lili)

Maestoso XXXIII-31 Mentor

Született: 2012.04.04

Neme: Mén

Apja: Maestoso Bellamira-37 (XXXIII)

Anyja: Favory XXVII-15

Tenyésztő: Állami Ménesgazdaság Szilvásvár

Eredményei:

Magyar Országos Bajnokság 2024		versenyző
„S” szint	5/6.hely	61,21% (Mikó Tamás)
Budapest Tattersall CDN-A/B 2024		versenyző
„S” szint	1/2. hely	64,43% (Mikó Tamás)
Lipicai Ló Kupa 2024 (összesítő)		versenyző
„GP” szint	1.hely	64,29% (Mikó Tamás)
Lipicai Ló Kupa 2021 (összesítő)		versenyző
„S” szint	3.hely	66,99% (Mikó Tamás)
Lipicai Ló Kupa 2020 (összesítő)		versenyző
„S” szint	1.hely	65,07% (Mikó Tamás)
Lipicai Ló Kupa 2019 (összesítő)		versenyző
„M” szint	1.hely	66,35% (Mikó Tamás)
Lipicai Ló Kupa 2018 (összesítő)		versenyző
„L” szint	8.hely	66,82% (Mikó Tamás)

A páros a 9. képen látható.

9 .kép: Mikó Tamás és Maestoso XXXIII-31 Mentor, a IV. Dallos Andor Emlékversenyen 2022 (Forrás: <https://riderline.hu/magazin/2022/szilvasvaradon-is-kezdetet-vette-a-szabadteri-versenyszezon>)

Maestoso XXXIV-7 (XXXV.tm) Mókás

Született:2010.06.23

Neme: Mén

Apja: Maestoso Bonadea XIV (XXXIV.tm)

Anyja: Incitato XIV-18

Tenyésztő. Állami Ménesgazdaság Szilvásvár

Eredményei:

Lipicai Ló Kupa 2019 (összesítő)		versenyző
„L” szint	2.hely	65,98% (Dallos Eszter)

Lipicai Ló Kupa 2018 (összesítő)		versenyző
„A” szint	2.hely	67,31% (Dallos Eszter)

Jellemzés: Jó karakterű, könnyen lovagolható, de néha makacs beütésű. Mén jellegű viselkedése miatt nehézkesen mentek vele a mindennapok, de idővel kezelhetőbb lett.

Neapolitano törzs:

Neapolitano XXVII-40 Noé

Született: 2017.08.13

Neme: Mén

Apja: Neapolitano XXV-27 (XXVII.tm.)

Anyja: Incitato XV-10

Tenyésztő: Állami Ménesgazdaság Szilvásvár

Eredményei:

Berényi Miklós Emlékverseny Pilisjászfalu 2023		versenyző
„M” szint	1.hely	74,2% (Marschall István)
Lipicai Ló Kupa 2022 (összesítő)		versenyző
„A” szint	1.hely	69,53% (Marschall István)
„L” szint	8.hely	70,72% (Marschall István)
Budapest CDN-A KMo-i Régiós Döntő - DBT Döntő 2022		versenyző
„A” szint	2.hely	77,1% (Marschall István)
Budapest CDN-A/B, Lovasvilág Tavasz Kupa 2022		versenyző
„A” szint	2.hely	75,3% (Marschall István)

Jellemzés: Nehezebb karakterű ló, nehéz lovaglású. Temperamentumos, voltak veszélyes megmozdulásai, de nagy potenciálú, ügetése kiemelkedő volt.

Neapolitano Trompeta III-5 (XXVIII.tm)

Született: 2009.05.24

Neme: Mén

Apja: Neapolitano Allegra

Anyja: Trompeta

Tenyésztő: Piberi Ménes

Eredményei:

Lipicai Ló Kupa 2020 (összesítő)		versenyző
„A” szint	3.hely	68.88% (Géczi Hanna)

Siglavy törzs:

Siglavy Capriola Dolly

Született: 2012.03.04

Neme: Kanca

Apja: Siglavy Capriola Jövevény

Anyja: Neapolitano Dáma

Tenyésztő: Sánta István

Eredménye:

Lipicai Ló Kupa 2024 (összesítő)

„A” szint

3.hely

versenyző

69,00% (Eszlári Fanni)

Siglavy Capriola XVI-11 Szittyó

Született: 2015.06.01

Neme: Mén

Apja: Siglavy Samira XVIII (SC XVI.)

Anyja: Incitato XV-3

Tenyésztő: Állami Ménesgazdaság Szilvásvár

Eredmények:

Lipicai Ló Kupa 2020 (összesítő)

„A” szint

1.hely

versenyző

72,02% (Marschall István)

Magyar Országos és Fiatal Lovak Bajnoksága 2019

„A” szint

7.hely

versenyző

68,90% (Marschall István)

Jellemzés: Nem volt nehéz lovaglású, de semmiképpen sem mondhatni könnyű esetnek sem. Lassan tanult bele a dolgokba. Nem volt nagy képességű, sem jó alkatú, de emberközpontú és bújós személyiséggé fort.

Siglavy Capriola XVI-20 Suerte

Született: 2016.06.03

Neme: Mén

Apja: Siglavy Samira XVIII (SC XVI.)

Anyja: Tulipán VIII-11

Tenyésztő: Állami Ménesgazdaság Szilvásvár

Eredmények:

Berényi Miklós Emlékverseny Pilisjászfalu 2023		versenyző
„M” szint	5.hely	60,00% (Nagy Dominik)
„L” szint	3.hely	65,00% (Nagy Dominik)
Lipicai Ló Kupa 2022 (összesítő)		versenyző
„L” szint	6.hely	65,01% (Nagy Dominik)
Championátus 2022 – Budapest		versenyző
„L” szint	24/7.hely	63,14% (Nagy Dominik)
Szilvásvárad CDN-A, III. Dallos Andor Emlékverseny 2021		versenyző
„A” szint	3.hely	70,40% (Nagy Dominik)
„L” szint	4.hely	71,40% (Nagy Dominik)

A páros a 10. képen látható.

10. kép: Nagy Dominik és Siglavy Capriola XVI-20 Suerte, a III. Dallos Andor Emlékversenyen 2021 (Forrás: <https://www.facebook.com/dominik.nagy.980>)

Incitato törzs:

Incitato XVIII-1 (XIX.tm)

Született: 2016.03.10

Neme: Mén

Apja: Incitato XIII-21 (XVIII.tm)

Anyja: Betalka XXXIII

Tenyésztő: Állami Ménesgazdaság Szilvásvár

Eredményei:

Szilvásvár CDN-A, Dallos Andor Emlékverseny 2023	versenyző
„L” szint	4.hely 66,29% (Rácz Zsófia)

Championátus 2023	versenyző
„L” szint	13/7.hely 62,11% (Rácz Zsófia)

Szilvásvár CDN-A, III. Dallos Andor Emlékverseny 2021	versenyző
„A” szint	1.hely 74,90% (Rácz Zsófia)

A páros a 11. képen látható.

11. kép : Rácz Zsófia és Incitato XVIII-1, a III. Dallos Andor Emlékversenyen 2021 (Forrás: <https://riderline.hu/magazin/2021/lipicai-sikerek-a-lipicai-lo-kupa-első-fordulóján>)

Incitato XVII-2

Született: 2016.02.29

Neme: Mén

Apja: Incitato XV-7 (XVII.tm)

Anyja: Neapolitano XXV-45

Tenyésztő: Állami Ménesgazdaság Szilvásvár

Eredménye:

Lipicai Ló Kupa 2022 (összesítő)

„M” szint

3.hely

versenyző

61,31% (Komáromi Krisztián)

Tulipán törzs:

Tulipán VIII-27 (IX.tm)

Született: 2014.05.21

Neme: Mén

Apja: Tulipán Toplica XXII-2 (VIII)

Anyja: Conversano XXIV-51

Tenyésztő: Állami Ménesgazdaság Szilvásvár

Eredmények:

Lipicai Ló kupa 2024

„A” szint

1.hely

versenyző

71,06% (Lázár Livia)

8. Eredmények

Az alábbi táblázatokba rendeztem a törzsek végső eredményeit a díjlovas szintekre lebontva. A törzsek teljesítménye szinttől függetlenül 60% fölötti, „A” szinten 68,48%, a Tulipán törzs kivételével „L” szinten 67,77% valamint a Tulipán és a Favory törzs kivételével „M” szinten 65,5% eredménnyel rendelkeznek. A Favory, Conversano és Maestoso törzs „S” szinten 64,66%-ot ért el. A Maestoso törzs rendelkezik egyedül nagydíj szintű eredménnyel, ami 64,29%. Így elmondható, hogy a lipicai fajta átlagos díjlovas teljesítménye 64-69% között van.

Pluto törzs	
Versenyszint	Eredmény
„A” szint	63,17%
„L” szint	64,70%
„M” szint	65,90%

6. táblázat: Pluto törzs
eredményösszesítő táblázata

Favory törzs	
Versenyszint	Eredmény
„A” szint	65,50%
„L” szint	72,95%
„S” szint	63,43%

8. táblázat: Favory törzs
eredményösszesítő táblázat

Neapolitano törzs	
Versenyszint	Eredmény
„A” szint	71,42%
„L” szint	70,72%
„M” szint	74,20%

10. táblázat: Neapolitano törzs
eredményösszesítő táblázat

Incitato törzs	
Versenyszint	Eredmény
„A” szint	74,90%
„L” szint	64,20%
„M” szint	61,31%

12. táblázat: Incitato törzs
eredményösszesítő táblázata

Conversano törzs	
Versenyszint	Eredmény
„A” szint	69,42%
„L” szint	70,53%
„M” szint	65,29%
„S” szint	66,15%

7. táblázat: Conversano törzs
eredményösszesítő táblázata

Maestoso törzs	
Versenyszint	Eredmény
„A” szint	62,47%
„L” szint	65,17%
„M” szint	66,35%
„S” szint	64,42%
„GP” szint	64,29%

9. táblázat: Maestoso törzs
eredményösszesítő táblázata

Siglavy törzs	
Versenyszint	Eredmény
„A” szint	69,95%
„L” szint	66,13%
„M” szint	60,00%

11. táblázat: Siglavy törzs
eredményösszesítő táblázata

Tulipán törzs	
Versenyszint	Eredmény
„A” szint	71,06%

13. táblázat: Tulipán törzs
eredményösszesítő táblázata

9. Következtetések, javaslatok

A kutatómunkám során megbizonyosodtam arról, hogy a díjlovas versenyeken nagyobb mértékben képviseltetve vannak a klasszikus törzsek az Incitato és a Tulipán törzshöz képest. Habár a kezdő és kezdő-középhaladó („A” és „L”) szinteken kimondottan jó teljesítményeket érnek el, a középhaladó, a haladó és a nagydíj („M”, „S”, „GP”) szinteken csak két-három törzs képviselteti magát. A fajta ritka szereplője a rangosabb díjlovas versenyeknek, teljesítménye közepesnek értékelhető.

A jellemzésekhez mérten a lipicai fajta nehéz lovaglásúnak minősül, tapasztalt lovast kíván a hátára. Kezdő lótartónak akkor ajánlott, ha a lovas elhivatott és szereti a kihívásokat. Megfelelő hozzáállás és kellő szakértelem birtokában ugyanis törzstől függetlenül eredményes fajtának bizonyosul díjlovas szakágban.

10. Összefoglalás

A már 400 éves múlttal rendelkező lipicai ló története kifejezetten egyedülállónak és mozgalmasnak is mondható. A fajta megannyi harc és háború következtében kényszerült nem egyszer elhagyni szülőföldjét és több, számára idegen, előnytelen tájegységen ideiglenesen táborot verni. Hazánkban megfordultak többek között Mezőhegyesen, Bábolnán is, végül a Bükk-hegységben fekvő Szilvásváradon lelte otthonát a fajta. Szlovéniai tenyészet mellett más európai országok, köztük: Ausztria, Románia, Horvátország, Szlovákia és Olaszország is hozzájárul magas minőségű tenyésztéssel, a lipicai fajta fenntartásához. A lipicai típusa azonban még tenyészetek között is eltérő, annak megfelelően, hogy milyen használati célt létesít előnyben a tenyészet. A lipicai lovat elsősorban fogat- és hátszlóként hasznosítják, Magyarországon fogatversenyek kiemelt szereplője, míg a Bécsi Spanyol Lovasiskolában a magasiskolai díjlovas feladatokat csak a Piberben tenyésztett lipicai lovakon mutatják be a nagyérdemű közönségnek. Szakdolgozatomban 2018 és 2024 közötti időintervallumban vizsgáltam 21 magyar színekben induló lipicai lovat, milyen százalékos teljesítményt értek el különböző szintű („A”; „L”; „M”; „S”; „GP”) díjlovas versenyeken. Mind a 8 törzs képviseltette magát, azonban a vizsgált lovak közül a Favory, Conversano és Maestoso törzs egyedei rendelkeznek közép-haladó, haladó és nagy díjas szintű eredményekkel. Így összességében a lipicai ló díjlovas teljesítménye 64-68% közötti százalékos értékre tehető.

11. Köszönet nyilvánítás

Ezúton is szeretném megköszönni a folyamatos konzultálást Abayné Dr. Hamar Enikő tanárnőnek, aki nem csak a szakdolgozatom készítése alatt, de egész egyetemi tanulmányaim alatt rengeteget segített, támogatott engem és szaktársaimat egyaránt.

Szeretném megköszönni Marschall Istvánnak, hogy közös beszélgetéseink alkalmával megosztotta tapasztalatait és véleményét a lipicai fajtát illetően.

Szeretném megköszönni Dr. Kútvölgyi Gabriellának, aki a herceghalmi kutatólaborban végzett munkáiba beavatott és hasznos információkkal látott el.

Valamint, de nem utolsó sorban szeretném megköszönni legkedvesebb hallgató társamnak Fülöp Tünde Grétának a remek fényképeket, illetve az egész egyetemi éveim alatt tanúsított türelmét, segítségét és barátságát is.

Irodalom jegyzék, linkgyűjtemény

A. Hop (2013a): A Nemzetközi Lipicai Szövetség (L.I.F) fajtatiszta tenyésztéssel szemben támasztott követelménye a kancacsaládok új felosztása In: A lipicai ló a tudomány tükrében (Szerk.: G. Brem) Agroinform Kiadó és Nyomda Kft., Budapest, 131.p.

A. Hop (2013b): Lipicai lovat tenyésztő országok, a Lipicai Lótenyésztők Világszövetséges, és annak hozzájárulása a fajta állományának gyarapodásához In: A lipicai ló a tudomány tükrében (Szerk.: G. Brem) Agroinform Kiadó és Nyomda Kft., Budapest, 93.p.

Bartik F. (2023): A hazai lipicai lóállomány örökítőképességének vizsgálata [Szakdolgozat] Debrecen: Állattudományi, Biotechnológiai és Természetvédelmi Intézet, URI: <https://hdl.handle.net/2437/364555>, 6.-9.p.

Bodó I. – Hecker W. (1992): Lótenyésztők kézikönyve; Mezőgazda Kiadó, Budapest; 118.-150.p.

Bodó I. – F. Habe (2013): Európa állami lipicai ménesei és azok tenyésztési céljai In: A lipicai ló a tudomány tükrében (Szerk.: G. Brem) Agroinform Kiadó és Nyomda Kft., Budapest, 65-82.p.

Ernst J. – Fehér D. – Ócsag I. (1988): Magyar lovaskönyv; Natura Kiadó, 129-135.p

F. Westerman (2014): Lipicai A Legenda; Helikon Kiadó, 17.-18.p

G. Brem – [R. Achmann et. al.] [ford. Mihók Zs.] (2013): A lipicai ló a tudomány tükrében [közread. Osztrák Tudományos Akadémia]; [közread. Magyar Állattenyésztők Szövetsége] Agroinform Kiadó és Nyomda Kft., Budapest 16.-84.p.; 93.-97.p.; 117-131.p.; 153.-190.p.

Katona Gy. (2022): A nóniusz és a lipicai fajták jelentősége a magyarországi fogatsportban az elmúlt 10 év adatainak vizsgálatával [Szakdolgozat] Debrecen: Állattudományi, Biotechnológiai és Természetvédelmi Intézet, URI: <https://hdl.handle.net/2437/339469>, 12.p.

Kovács M. – Mihók S. (2022): Genetic structure of the Lipizzan horse breed in Hungary through the mare families, Acta Agraria Debreceniensis, DOI: <https://doi.org/10.34101/actaagrar/1/10430>, letöltve: 2024.10.09, 71.-73.p.

Kovács M. (2022): A hazai lipicai lóállomány típusváltozása az 1942-től 2016-ig tartó időintervallumban [Szakdolgozat] Debrecen: Állattudományi, Biotechnológiai és Természetvédelmi Intézet, URI: <http://hdl.handle.net/2437/332998>, 8.-11.p.

Lámfalusy K. (2012): A szilvásváradai lipicai ménes 14 import ménjének és 46 ivadékanak a beltenyésztési vizsgálata [Szakdolgozat] Debrecen: Állattudományi, Biotechnológiai és Természetvédelmi Intézet, URI: <http://hdl.handle.net/2437/128045>, 6.p.

- M. Baban – I. Curik – T. Rastja – I. Kuna – I. Mandic – P. Mirjic – M. Cacic – B. Antunovic (2006): Step characteristics analysis of Lipizzaners in Croatia, Acta Agraria Kaposváriensis, Vol 10, No 2,325-331, ISSN:1418-1789 letöltve: 2024. 10. 09., 325.p.
- M. Girard (2003): Lipica, Slovenia [Thesis] Landscape Architecture and Environmental Planning, Utah State University DOI: <https://doi.org/10.26076/8db9-5a71> letöltve: 2024. 10. 09., 4.p.
- M.G. Doliş – C.G. Şonea –V. Maciuc – C. Pânzaru (2021): Study On Several Body Dimensions Lipizzaner Horses, Iasi University of Life Sciences, ISSN:1454-7368-2067-2330, letöltve: 2024. 10. 09.,16.p.
- Mihók S. – Pataki B. (2003): Lófajták; Mezőgazda Kiadó, Budapest, 31.p
- Mócsy L. – Mócsy J. (1921): Lótenyésztés (56 szövegrajzzal); Az Athenaeum Irodalmi És Nyomdai R.-Társulat Kiadása, Budapest; 21.p.
- Novotni P. (2008): Magyar lovak fókuszban a hazai lófajták; Pro-Team, 19.p
- Novotni P. (2009): A ló küllemi bírálata; Pro-Team Kht., Debrecen, 86.p.
- Oláh H. (2018): A hazai lipicai kancaállomány bemutatása méneskönyvi adatok alapján [Szakdolgozat] Debrecen: Mezőgazdaság-, Élelmiszertudományi és Környezetgazdálkodási kar, Állattenyésztési tanszék URI: <http://hdl.handle.net/2437/249866>,16.-24.p.
- Pásztor Zs. (2019): A szilvásvárad lipicai lóárverés jellemzői [Szakdolgozat] Debrecen: Vidékfejlesztés, Regionális Gazdaságtan és Turizmusmenedzsment Intézet URI: <http://hdl.handle.net/2437/274776>, 14.p.
- P. Zechner – T. Druml (2013): A lipicai ló és a díjlovaglás (klasszikus lovaglóművészet) In: A lipicai ló a tudomány tükrében (Szerk.: G. Brem) Agroinform Kiadó és Nyomda Kft., Budapest, 117.p.
- Rácz L. (2014): A lipicai ló sportteljesítményét növelő gyakorlati tenyésztési munka elemzése [Szakdolgozat] Szent István Egyetem: Állatorvos-Tudományi Kar, Lovas-Tanár (Hippológus) És- Szervező Szak URI: <http://hdl.handle.net/10832/1229>, 13.-26.p.
- Tóth L. – Várady J. (1980): A lipicai ló Magyarországon; Mezőgazdasági Kiadó, Budapest. 16.-97.p.
- T. Druml (2013a): A fajta történelmi eredete In: A lipicai ló a tudomány tükrében (Szerk.: G. Brem) Agroinform Kiadó és Nyomda Kft., Budapest, 16.-30.p.
- T.Druml (2013b): Lipicai ménvonalak és kancacsaládok In: A lipicai ló a tudomány tükrében (Szerk.: G. Brem) Agroinform Kiadó és Nyomda Kft., Budapest, 53.-63.p.

Internetes források:

A đakovo-i ménes oldala URL:<https://ergela-djakovo.hr/en/about-us/>

A piberi ménes oldala-History Of The Stud URL:<https://www.piber.com/en/the-stud/the-history-of-the-stud/> letöltve:2024.10.10.

Állami Ménesgazdaság Szilvásvárada főoldala – Lófajtáink: *Fedezőmének*

URL:<https://www.menesgazdasag.hu/hu/lofajtaink/fedezo-menek.html> letöltve: 2024.10.08

Állami Ménesgazdaság Szilvásvárada főoldala – Lófajtáink: *Lipicai fajta története* (2020):

URL: <https://www.menesgazdasag.hu/hu/lofajtaink/lipicai-lovak.html> letöltve: 2024.10.08

Díjlovaglás hivatalos oldala: <https://www.nevezesdijlovas.hu/#>

L.I.F hivatalos oldala URL:<https://www.lipizzan-online.com/main.asp?kat1=85&kat2=603&kat3=&vid=1>

Lipica Stud Farm- *Vpis reje lipicancev na UNESCO-ov reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva*, Lipica, (2022) URL: <https://www.lipica.org/sl/vpis-reje-lipicancev-na-unesco-ov-representativni-seznam-nesnovne-kulturne-dediscine/>

letöltve:2024.10.08

Lipicai ló kupa 2024-es szabályzata: https://www.lipizzan-online.com/download/files/%7BC08E7A98-484D-49F3-A2BE-3EE39C74FBB2%7D/Dressage_Lipizzan_cup_2024_rules.pdf

Lipicai ló kupa adatbázisok: <https://www.lipizzan-online.com/main.asp?VID=1&Kat1=64&Kat2=633&Kat3=>

Magyar Lipicai Lótenyésztők Országos Egyesületének főoldala- *A lipicai lófajtának egységes szerkezetbe foglalt tenyésztési programja* (2017)

URL:https://lipicailo.hu/documents/Tenyesztési_program.pdf letöltve: 2024.10.08

Magyar Lipicai Lótenyésztők Országos Egyesületének főoldala URL:<https://lipicailo.hu/>

Magyar Lótenyésztők Országos Szövetségének részletes lókereső oldala

URL:<https://mlosz.hu/reszletes-lokereso>

Ábra- és táblázatjegyzék

1. kép: Johann Georg Hamilton - A császári ménés a lipicai lovakkal, 1727, olajfestmény.....	5
1. ábra: A lipicai állomány menekülési útvonala a háborúk alatt.....	6
2. kép: 5670 Favory XXVIII-26 (XXIX.tm) 2024.....	10
2. ábra: A klasszikus törzsmének 1900 körül, a Pluto, b Neapolitano, c Conversano, d Maestoso, e Favory, f Siglavy.....	12
1. táblázat: A klasszikus törzsmének küllemi jellemzői.....	12
2. táblázat: Az 1997-ben és 1998-ban látogatott lipicai ménések méntörzseinek szerkezete.....	13
3. kép: A szilvásváradai kancaménés szakunk látogatásakor 2022-ben.....	16
3. ábra: A lipicai lófjta génállománya.....	17
3.táblázat: Az alapító egyedeket összesítő táblázata.....	19
4. ábra: Vonaltenyésztés a lipicai fajtában.....	21
4.kép: Az örökítő anyagot tartalmazó ú.n. „műszalmák.....	22
5.kép: Sperma vétel Conversano XXVII törzsméntől Dr. Szűcs Antal állatorvos által.....	23
4. táblázat: Az 1997-be és 1998-ban látogatott lipicai ménések tenyészállat létszáma.....	23
5. táblázat: A kialakult állami ménések és azok I. és II. világháború körüli lóállomány, valamint a ma érvényes tenyészcél.....	28
6. kép: Marschall István és Conversano XXVIII-2 Konyak, nemzetközi díjlovasversenyen 2022-ben.....	30
7. kép: Marschall István és Conversano XXVIII-2 Konyak	34
8. kép: Mikó Tamás és Conversano XXVIII-37, a 2021-es Lipicai Ló Kupán.....	35
9. kép: Mikó Tamás és Maestoso XXXIII-31 Mentor, a IV. Dallos Andor Emlékversenyen 2022.....	38
10. kép: Nagy Dominik és Siglavy Capriola XVI-20 Suerte, a III. Dallos Andor Emlékversenyen.....	41
11. kép : Rácz Zsófia és Incitato XVIII-1, a III. Dallos Andor Emlékversenyen 2021.....	42
6. táblázat: Pluto törzs eredményösszesítő táblázata.....	44
7. táblázat: Conversano törzs eredményösszesítő táblázata.....	44
8. táblázat: Favory törzs eredményösszesítő táblázata.....	44
9. táblázat: Maestoso törzs eredményösszesítő táblázata.....	44
10. táblázat: Neapolitano törzs eredményösszesítő táblázata.....	44
11. táblázat: Siglavy törzs eredményösszesítő táblázata.....	44
12. táblázat: Incitato törzs eredményösszesítő táblázata.....	44
13. táblázat: Tulipán törzs eredményösszesítő táblázata.....	44

Nyilatkozatok

NYILATKOZAT

Czinege Anna Viktória (Neptun azonosítója: K0PZNE)) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védelemre **javaslom** / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*³

Kelt: 2024 év november hónap 03. nap

.....
belső konzulens

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő aláhúzendő.

³ A megfelelő aláhúzendő.

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Czinege Anna Viktória
A Hallgató Neptun kódja: K0PZNE
A dolgozat címe: A lipicai ló génállomány megőrzése, tenyésztése, és díjlovaglásban nyújtott teljesítménye
A megjelenés éve: 2024
A konzulens intézetének neve: Állattenyésztési Tudományok Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Állattenyésztés-Technológiai És Állatjólléti Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlanul állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

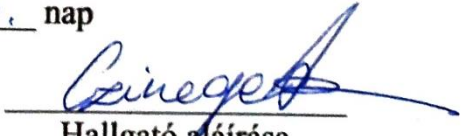
A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumba. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumban.

Kelt: 2024. év november hó 03. nap

Hallgató aláírása